

Vedlegg til rapporten
”Mot en mer kunnskapsbasert utviklingspolitikk
Plattform for bilateral bistand til høyere utdanning og forskning i
utviklingslandene”
August 2007

Bakgrunnsinformasjon utarbeidet av sekretariatet

Vedlegg 1	Globale utviklingstrekk innen høyere utdanning og forskning	2
Vedlegg 2	Nærmere om norsk politikk for høyere utdanning og forskning av relevans for utviklingssamarbeidet	13
Vedlegg 3	Erfaringer fra andre land	17
Vedlegg 4	Oversikt over norsk støtte til høyere utdanning og forskning i utviklingsland	24
Vedlegg 5	Spørreundersøkelse til de norske ambassadene i bistandsland	34
Vedlegg 6	Spørreskjema brukt i Spørreundersøkelse om høyere utdanning og forskning til de norske ambassadene våren 2007	39
Vedlegg 7	Oversikt over aktører innen norsk bistand til høyere utdanning og forskning	42
Vedlegg 8	Utkast til sjekkliste for støtte til høyere utdanning og forskning på landnivå	43
Vedlegg 9	Modeller for samarbeid innen norsk støtte til høyere utdanning og forskning i utviklingsland	44
Vedlegg 10	Støtte til høyere utdanning og forskning i Sør-Afrika	49

Vedlegg 1 Globale utviklingstrekk innen høyere utdanning og forskning

Noen globale trender innen høyere utdanning og forskning

I dag drives forskning og utvikling i en skala man neppe kunne forestilt seg for et par tiår siden og investeringene er raskt økende. Det er mange grunner til denne utviklingen.

Dette henger for det første sammen med at det også er en økende forståelse hos betydningen høyere utdanning og forskning har som konkurransefortrinn og drivkraft for verdiskapning, innovasjon og velferd og for å legge grunnlag for økonomisk vekst og en mer diversifisert produksjonsstruktur. En rekke utviklingsland har også blitt viktige aktører på den internasjonale kunnskapsarena, ikke minst i Asia som i dag har større vekst i forskningsinvesteringer enn USA og EU. Kina har mer enn 19 millioner studenter i tertiær utdanning, det er mer enn USA. Vitenskapelig og teknologisk kunnskap er en del av nye eller forbedre produkter, prosesser eller tjenester. Dette innebærer større vektlegging av politikk og strategier for høyere utdanning og forskning hos offentlige myndigheter.

For det andre blir næringslivet stadig mer kunnskapsbasert og flytter dit kompetansen finnes. Næringslivets investeringer i forskning kan i utviklede land gjerne være tre ganger høy som de offentlige investeringene.

For det tredje har politikk for høyere utdanning og forskning fått en økt plass i regionale og internasjonale organisasjoner, eks. innen Verdensbanken, Unesco, EU, den afrikanske union mfl. Det er en generell tendens mot økt internasjonalisering av forskningsarbeidet og av internasjonal kvalitetssikring av høyere utdanning og forskning.

For det fjerde er det en økende kunnskapskløft mellom rike og fattige land. Samtidig som vi ser en økning i investeringene i høyere utdanning og forskning globalt, ser vi at en del av de fattigste utviklingslandene sakker akterut i dette kunnskapskappløpet. Parallelt med økte investeringer i høyere utdanning og forskning skjer det også en kraftig hjerneflukt og hjernesirkulasjon. Det er forventet at migrasjonen fra fattige land vil øke med om lag 2 mill mennesker de neste årene. En majoritet av disse vil ha høyere utdannelse, eks være entreprenører, ingeniører forskere og helsearbeidere. Dette reduserer tilgangen på kvalifisert arbeidskraft og fører til lavere produktivitet i avsenderlandet. For en rekke land, også utviklingsland, kan noe migrasjon ha positive effekter, men effektene er negative når migrasjonen av høyt utdannet personell er høyere enn 20 prosent og/eller andelen av høyt utdannede er over fem prosent. Det er blant de fattigste utviklingslandene flere tapere enn vinnere.¹² Om lag 30 prosent av Afrikas universitetsutdannede personer bor i dag utenfor kontinentet.³ En stor del av denne hjerneflukten er begrunnet ut fra et ønske om bedre karrieremuligheter, snarere enn politiske årsaker.

¹ Economic Report on Africa 2007.

² Beine, Docquier, Rapoport, 2003

³ Bloom, Canning and Chan, 2006

Nærmere om statistikken

Ser vi på fordelingen av totale forskningsinvesteringer i verden (2002) utgjør eksempelvis Afrikas andel kun 0,6 prosent. Andelen har sunket siden 1990 da den var på 1,3 prosent, men den har vært stabil siden 1997. Økningen globalt har vært særlig sterk i Asia, som nå har 31, 5 prosent av totale forskningsressurser mot 14, 5 prosent i 1990. På grunn av Asias kraftige vekst er USAs og Europas relative andeler svakt synkende og ligger på henholdsvis 37 og 27 prosent av verdens forskningsinvesteringer.⁴

Utviklingen globalt viser altså at flere av de asiatiske land har en langt sterkere forskningsvekst enn både Europa og USA. Bare siden 1990 er for eksempel Kinas samlede forskningsinvesteringer mer enn firedoblet, mens Indias forskningsressurser er mer enn åttedoblet i samme periode.⁵ Kinas forskningsinvesteringer utgjør nå i underkant av 9 prosent i forhold til verdens totale forskningsressurser, mens Indias er på 2,5 prosent. En viktig årsak til veksten er at disse landene er i stand til å tiltrekke seg kunnskapsbasert næringsliv.

Samtidig har forskningsressursene i de afrikanske landene ligget på omtrent samme nivå i en tiårsperiode og sakker dermed stadig lengre akterut sammenlignet med resten av verden⁶. Oversikter over Afrika viser at eksempelvis at det er marginale investeringer i forskning og utvikling fra transnasjonale selskaper. Årsakene er svak kompetanse innen forskning og manglende insentiver for investorer. Dette igjen skyldes et svakt utviklet nasjonalt innovasjonssystem.⁷

I minst utviklede land er det kun 4,5 forskere pr million innbyggere, mens det er 3300 forskere pr million innbyggere i "utviklede" land. Verdensgjennomsnittet var i 2002 på 900 forskere pr million. De minst utviklede landene har bare 0,1 prosent av verdens totale forskningsinvesteringer.

Universiteter og høyskoler har i mange afrikanske land vært underfinansiert over lang tid og mangler ofte tilstrekkelig utstyr og ressurser til å være attraktive arbeidsplasser. Produktiviteten i økonomien er langt lavere enn den burde vært pga utilstrekkelig kompetanse i arbeidsstokken og dette går ut over en rekke områder i samfunnet. På en del afrikanske universiteter for høyere utdanning er lønnsnivået betydelig lavere enn det var for ti år siden pga manglende investeringer og devaluering av valutaen. Dette er viktige årsaker til den akademiske hjerneflukten. Den kraftige økningen i antall studenter kombinert med nedgang i ressurser har ført til en kraftig nedgang i kostnader pr student. Institusjonene har dermed gjerne opptil fire ganger flere studenter enn de er planlagt for uten tilsvarende økning i antall ressurser. Dette fører til dårligere kvalitet i undervisningen, utilstrekkelige biblioteker og

⁴ Unesco Science Report 2005. Worlds Gross Expenditure on Research and Development (GERD) in 2002.

⁵ I forbindelse med fremleggelsen av det indiske statsbudsjettet for 2007/2008 er det for øvrig vedtatt å øke det indiske forskningsbudsjettet med ytterligere 21 prosent.<http://www.scidev.net/content/news/eng/india-increases-science-spending-by-21-per-cent.cfm>

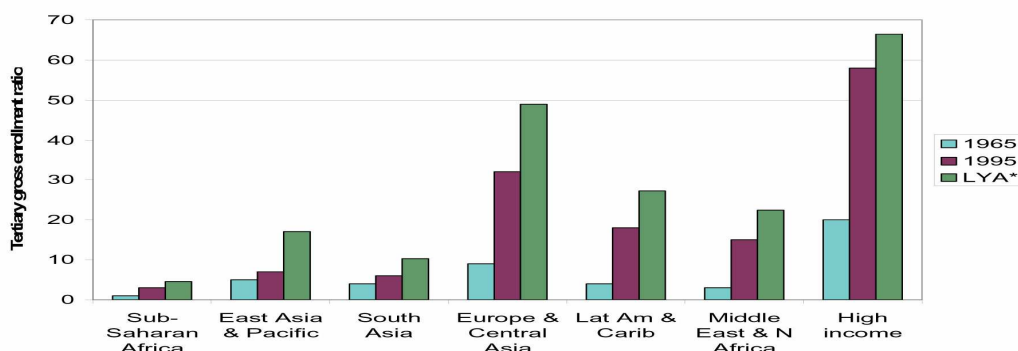
⁶ Unesco Institute for Statistics (UIS)-2004

⁷ World Investment Report 2005

utstyr, og også til at en rekke institusjoner har problemer med å finne ressurser til fullt ut å kunne utnytte informasjons- og kommunikasjonsteknologiens muligheter⁸.

Sub-Sahara Afrika sakker stadig lenger akterut når dersom vi ser på deltakelse i høyere utdanning, slik det fremkommer i figuren under.

Figur 1: Deltakelse i høyere utdanning: Sub-Sahara Afrika sakker stadig lenger akterut

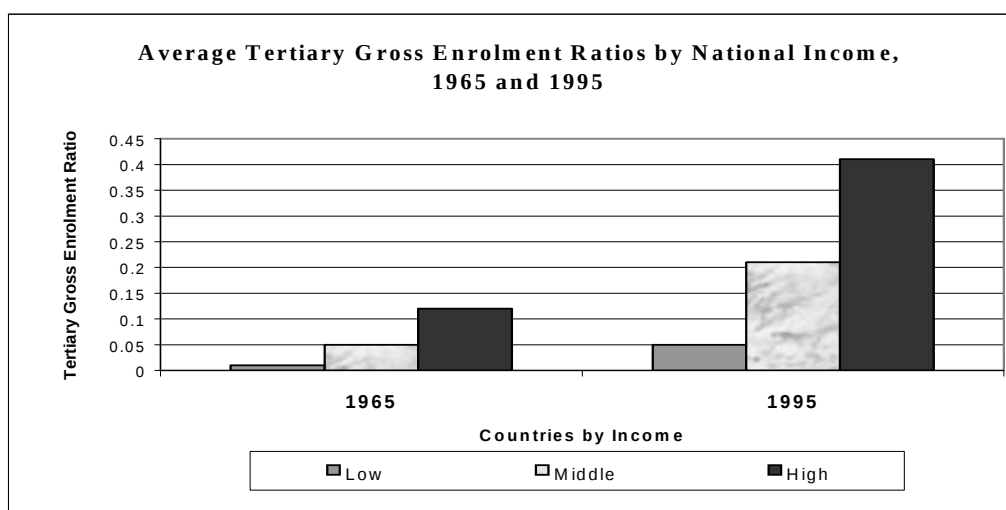
LYA (latest year available) betyr at for hvert land er de nyest tilgjengelige tall valgt, og disse er igjen aggregert i forhold til region. I de fleste land er LYA 2002/2003 (LYA varierer mellom 1998/1999 to 2003/2004). Kilde: UNESCO og Verdensbanken. Task force for Higher Education

Til tross for at det har vært en absolutt vekst i deltakelsen i høyere utdanning, så har denne veksten vært langt høyere i andre regioner og dermed sakker Sub-Sahara Afrika relativt sett stadig lenger etter.

Også hvis vi sammenligner lavinntektsland, med mellom- og høyninntektsland er det en klar korrelasjon mellom nasjonalinntekt og deltakelse i tertiær utdanning. Alle grupper får stadig flere studenter i forhold til alderskull (gross enrollment ratios), men avstanden mellom grupper av land øker.

⁸ African Network of scientific and technological institutions. 2005

Figur 2: Forholdet mellom deltakelse i tertiær utdanning (gross enrollment) og nasjonalinntekt

Kilde: *Higher Education in Developing Countries* (World Bank 2000)

Noen av årsakene til at de fattigste landene, eksempelvis slik vi ser i en del afrikanske land, har en svak evne til å støtte opp under forskning og teknologi for utvikling er bl.a. at:

1. koplingene mellom akademiske institusjoner og samfunnet omkring er svak, inkl. kontakten mot politiske myndigheter
2. forsknings- og teknologipolitikken (inkl. innovasjonspolitikken) er for lite utviklet
3. det er for lite finansiering, og i mange tilfeller, synkende finansiering av forskning og utvikling
4. kvaliteten er nedadgående innen en rekke fag
5. det er tap av vitenskapelig og teknisk ekspertise til andre deler av verden
6. forskningsinstitusjoner i flere land i ferd med å bli svekket
7. koplingene mellom offentlige forskningsinstitusjoner og privat næringsliv er svak⁹

En rekke forskningsarbeider helt fra 1950-årene påviser at investeringer i forskning og teknologi gir høy samfunnsøkonomisk avkastning og er viktige årsaker til produktivitetsforbedringer, økt velferd og langsiktig vekst¹⁰. Til tross for at forskning og teknologisk utvikling er viktig drivere for samfunnsøkonomisk vekst, er ikke markedet i stand til å finne frem til den optimale forskningsinnsatsen for samfunnet. Denne markedssvikten og betydning av høyere utdanning og forskning som kollektivt gode for et samfunn er dermed en viktig begrunnelse for at offentlige investeringer er nødvendig. Studier har vist at dette også gjelder i de fattigste utviklingslandene^{11, 12}.

Enkelte tidligere forskningsarbeider har hevdet at avkastningen av primær og sekundærutdanning i utviklingsland har vært høyere enn avkastningsratene for høyere

⁹ Box, Louk and Engelhard, 2006

¹⁰ Forskning som påviste sammenheng mellom forskningsinvesteringer og samfunnsøkonomisk avkastning startet allerede på 1950-tallet. Se Arild Hervik (2004), som bl.a refererer til Arrow (1962), Nelson (1958), Solow (1958), Mansfield (1961), Grillich (1957) m.fl.

¹¹ Se eks. Beine, Docquier, Rapoport 2003, samt Easterly and Levine (1997, 2001).

¹² Constructing Knowledge Societies, World Bank Policy on Tertiary Education, 2002

utdanning. Det nye fokuset på primærutdanning hadde i en del land den konsekvens at investeringer i andre deler av kunnskapssystemet stagnerte eller gikk tilbake. Dette rammet bl.a investeringene i høyere utdanning.

Boks 1 Nedgang i investeringer i høyere utdanning på 1990-tallet

Verdensbankens investeringer i høyere utdanning som andel av utdanningssatsingen sank fra 17 prosent i 1985-89 til 7 prosent i 1995-99¹³.

Eksempelvis økte andelen av utdanningsbudsjettet i Uganda som gikk til primærutdanning mellom 1995 og 2002 fra 52 prosent til 68 prosent, mens andelen som gikk til høyere utdanning sank fra 28 prosent til 16 prosent mellom 1995 og 2002¹⁴.

Bortsett fra enkelte større prosjekter i Etiopia, Ghana, Mauretania og Mosambik innen høyere utdanning, er det kun i om lag 20 afrikanske land av 31 at høyere utdanning nevnes i de nasjonale fattigdomsplanene og i de fleste av disse kun som marginale elementer i utviklingsstrategiene¹⁵.

Endel nyere studier mener at det opprinnelige fokuset på primærutdanning i utviklingsland var alt for snevert, og at også disse landene også må øke sine investeringer i høyere utdanning og forskning for å kunne henge med i den globale utviklingen. Ringvirkninger fra høyere utdanning og forskning på samfunnsøkonomisk avkastning, entreprenørskap, jobbskaping, godt styresett, effekter på helse og sosiale forhold så er sammenhengene også i utviklingsland tydelige.¹⁶

Det er nå økt vekt også på post-sekundær utdanning blant flere land og givere. Dette er ikke minst tydelig i nye signaler fra Verdensbanken. I 2000 uttalte en arbeidsgruppe i Verdensbanken at de landene som bare var svakt koplet til det raskt eskalerende globale kunnskapssystemet i stadig større grad ville henge etter. Verdensbanken etablerte senere programmet Knowledge for Change (2002) som ser på hvilke elementer som må være på plass for å understøtte utviklingen av kunnskapssamfunn og -økonomier. Av elementene er bl.a et økonomisk og institusjonelt regime som sikrer at kunnskap utvikles og tas i bruk, en utdannet befolkning og en dynamisk informasjonsinfrastruktur som kan fasilitere effektiv kommunikasjon og informasjon. Verdensbanken har også etablert særskilt støtte til styrking av forskningskapasitet, det såkalte Millennium Science Initiative. Av landene som får slike støtte i dag er bl.a Uganda.

Også i regionale utviklingsbanker som Den afrikanske utviklingsbanken (april 2007)¹⁷ er det økt fokus på rollen høyere utdanning og forskning spiller for utvikling:

¹³ Bloom, Canning and Chan. 2006

¹⁴ Mamdani (2005) Thinking through the Makerere Reform 1989-2000, sitert i Concept Note: Establish a Higher Education Expertise Network in Africa. 2007.

¹⁵ Bloom, Canning, Chan. 2006

¹⁶ Op.cit

¹⁷ African Development Bank Group. Strategy on higher education, science and technology. Concept Note. April 2007.

In a context of declining infrastructure, brain drain, limited support to R&D (research and development), outdated and irrelevant curricula, and limited direct links between science and industry, African countries stand little chance at making it in the new economy, unless bold initiatives are implemented to boost human capital development and technological capacity, as done in most Asian countries.

Boks 2 Uganda: Et eksempel på utfordringer

Uganda har ikke tilstrekkelige "naturlige" fortrinn innen lønninger, geografi eller andre ressurser som kan drive høy økonomisk vekst. Nye analytiske studier bekrefter at økt produktivitet må komme fra "skapte komparative fortrinn" basert på bedre ferdigheter i arbeidsstyrken, bruk av teknologi og assimilering av kunnskap. Men foreløpig er den formelle arbeidsstyrken liten og dårlig utdannet, og mangler de ferdigheter som trengs for å skape grunnlag for vekst. Privat næringsliv bruker dyr utenlandsk teknologi i utvalgte sektorer, mens andre forretningsmuligheter går tapt uten at det merkes, eller blir bare delvis realisert pga mangel på kritisk masse av kvalifisert personell. I områder av betydning for offentlig sektor, eks. helse, energi, infrastruktur, jordbruk, IKT og andre områder, er på samme måte holdt tilbake pga manglende kompetanse.

(Kilde: Verdensbankens Millennium Science Initiative)

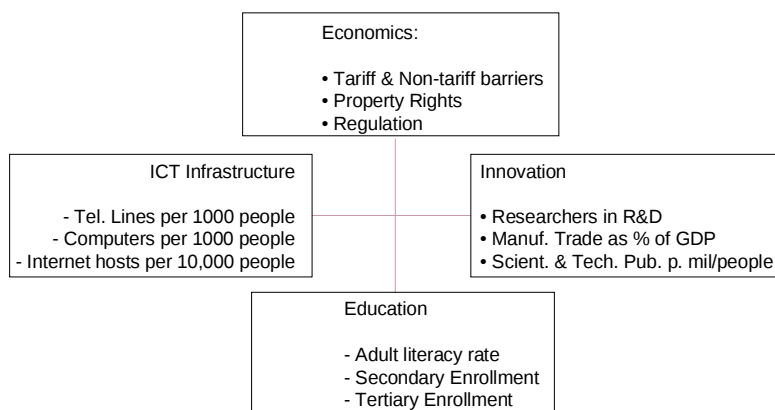
Boks 3 Tanzania – et eksempel på utfordringer

Studier¹⁸ viser at total faktor produktivitet i Tanzania er langt lavere enn i de fleste andre i land i regionen og at kvaliteten på arbeidsstyrken er en viktig hemsko for økt produktivitet, noe som bl.a skyldes manglende investeringer i yrkesutdanning, høyere utdanning, forskning, teknologi og entreprenørskap. Tanzania investerer mindre enn 1 prosent av BNP i forskning (inkludert forskningsinvesteringer fra næringslivet). Om lag 52 prosent av landets forskningsressurser kommer fra eksterne givere og av dette går 72 prosent til helseforskning. Tanzania har fortsatt en av verdens aller laveste andeler studenter i høyere og teknisk utdanning på under to prosent av det totale alderskullet. Samtidig har det de siste årene skjedd en kraftig økning i andelen elever i primær- og sekundærutdanning, noe som nå merkes i form av et stadig økende antall studenter også på universiteter og høyskoler.

¹⁸ Soderman et al. Dynamics of returns to Education in Kenyan and Tanzanians Manufacturing. Center for Study of African Economies. Oxford 2004. Sitert i Higher and Technical Education Programmes in Tanzania 2006-2010. Ministry of Higher Education

Verdensbanken laget en Knowledge Economy Index (Figur 3 under) som bl.a identifiserer andel forskere og tertiær utdanning blant nøkkelfaktorene for utvikling.

Figure 3: Knowledge Economy Index (WB)

Denne typen kunnskap har ført til at et økende andel land og givere har satt høyere utdanning og forskning i kjernen av sine utviklingsstrategier.

Den afrikanske utviklingsbanken skal trappe opp sin støtte til universiteter og til prosjekter innen forskning og teknologi. Banken har følgende intensjoner:

- for det første å bli en ledende giver innen forskning og teknologisk infrastruktur i Afrika,
- for det andre å kople høyere utdanning, forskning og teknologi med privat sektor for å bidra til teknologioverføring (olje og gruveboring blir spesielt nevnt),
- og for det tredje å styrke dialogen med de politiske nasjonale myndigheter for å sikre at det iverksettes reformer som er nødvendige for å bygge kunnskapsbaserte samfunn¹⁹.

Verdensbanken, i samarbeid med bl.a Unesco, Unctad, Den interamerikanske utviklingsbanken, Den afrikanske utviklingsbanken og DFID organiserte i februar 2006 en større konferanse, som samlet om lag 300 deltakere, inkludert mange fra utviklingsland og hvor betydningen av forskning, teknologi og innovasjon ble understreket. Konferansen fastlo at forskning og teknologi er sentrale verktøy for å få oppfylt Millenniumsmålene.

Også i EU er det et nytt fokus på forskningssamarbeid med utviklingsland., ikke minst et økt fokus på å bistå landene med å reformere deres forskningspolitikk.²⁰ Det er utarbeidet regionale rapporter med scenarier over utviklingen i forskningssystemene i bl.a Afrika og

¹⁹ Intervju med leder for Forskningsavdelingen i AfDB, Sibry Tapsoba, Research Africa. 20. March 2007

²⁰ Scope 2015, <http://prest.mbs.ac.uk/prest/SCOPE/>

Latin-Amerika gjennomdet såkalte Scope 2015 som står for Scenarios for research and technology development cooperation with Europe

Det er også etablert et tettere samarbeid mellom EU og AU²¹ og det er under utarbeidelse en særskilt strategi, om økt forskningssamarbeid og etablering av regionale sentre for fremragende høyere utdanning og forskning. Disse sentrene skal kople sammen miljøer i Afrika og samarbeide med europeiske sentre. Det er også enighet om å etablere et pan-afrikansk studentutvekslingsprogram. Tilleggstøtte skal også gis innen Erasmus Mundus programmet for få stimulere til at afrikanske studenter kan komme til Europa for høyere (post-graduate) studier. Også EUs 7. rammeprogram for forskning har finansieringsmuligheter for forskningssamarbeid med utviklingsland.

Det pågår i dag et omfattende arbeid for å øke fokuset på høyere utdanning og forskning også i utviklingslandene, men det er fortsatt en vei å gå før dette er tilstrekkelig i alle lands politikk og fattigdomsplaner:

- Den afrikanske union organiserte i januar 2007 toppmøte om forskning og teknologi (Summit on Science and Technology) for de afrikanske topp-ledere. Det var enighet om å anbefale de afrikanske land å nå et mål om totale forskningsinvesteringer på 1 prosent av BNP innen 2020²². Dette inkluderer både offentlige og private investeringer.
- Den afrikanske union har også utarbeidet en særskilt handlingsplan i 2005 i samarbeid med Nepad (New Partnership for Africa's Development) for å styrke nasjonale og internasjonale investeringer til beste for Afrika. Handlingsplanen inneholder fire områder hvor det er særlig behov for forskningsinvesteringer
 - biodiversitet, bioteknologi og lokal kunnskap
 - energi, vann og forørkning
 - materialvitenskap, industriell forskning, og teknologier for post-innhøstings
 - informasjons- og kommunikasjonsteknologi, samt romforskning og -teknologier
- Dette er også en oppfølging av anbefalingene fra Kommisjonen for Afrika fra 2005, som nettopp understreket betydning av støtte også til høyere utdanning ettersom slik kompetanse er essensiell for alle former for utvikling. Kommisjonen understreket at situasjonen var alvorlig og at mange av institusjonene for høyere utdanning i dag er i en krisesituasjon²³²⁴.
- AU har også tatt initiativ til å drøfte nærmere samarbeid med land som Brasil, Kina, India og Venezuela innen utdanning, forskning og teknologi, og for å etablere utvekslingsprogrammer.
- En rekke land bl.a i Afrika er nå i gang med å utvikle nye og mer offensive strategier for forskning, bl. a Kenya, Nigeria, Mozambique og Rwanda.
- The African Ministerial Council on Science and Technology (AMCOST) ble etablert i 2003 som del av New Partnership for Africa's Development (NEPAD) og den Afrikanske Union (AU). AMCOST har ansvar for å følge opp Africa's Science and Technology Consolidated Plan of Action (CPA), som afrikanske statsledere og ministre i 2005 ble enige om. Formålet for handlingsplanen er å øke fokuset på forskning og teknologi²⁵

²¹<http://europafira.org/?s=science&searchbutton=go%21> <http://europafira.org/>

²² <http://www.scidev.net/News/index.cfm?fuseaction=readNews&itemid=3392&language=1>

African leaders set guidelines for scientific growth. Sci.Dev.Net

²³ Se bl.a. Task Force on Science, Technology and Innovation.

²⁴ Our common future. Report of the Commission of Africa. 2005

²⁵ <http://www.nepadst.org/>

- The African Association of Universities (AAU) har sammen med andre organisasjoner, utviklet et tiårig program "Renewing the Universities" som adresserer utfordringene innen høyere utdanning og forskning i Afrika.²⁶
- I september 2006 ble det på et møte blant forsknings- og utdanningsministre i 77-landsgruppen som besluttet at det er nødvendig å gi beslutningstakere bedre tilgang til vitenskapelig kunnskap produsert i sør. Det ble derfor opprettet et konsortium, The Consortium on Science, Technology and Innovation for the South (Costis)²⁷.
- De14 landene i Southern African Development Community (SADC) besluttet i 2005 at landene skal samarbeide tettere om forskningspolitikk og at landene skal arbeide sammen for å utvikle regionens infrastruktur innen forskning og teknologi.
- Det har vært flere ambisiøse initiativ for å øke betydningen av forskning i Afrika. I 1998 ble The African Journals Online etablert for å øke synligheten av afrikansk forskning internasjonalt. En evaluering i år ga mye ros til dette initiativet for å spre tilgjengelig og tilgang til forskning publisert i afrikanske tidsskrifter. Men dette er langt fra tilstrekkelig. I mai 2006 publiserte The Academy of Sciences of South Africa (ASSAf) en studie som viste at de siste 14 år, så var det hele en tredel av landets tidsskrifter som aldri hadde fått en av sine artikler sitert internasjonalt. "Africa has enormous numbers of journals that are totally invisible because nobody knows they exist", har Wieland Gevers, president of ASSAf uttalt

REFERANSER

ADEA Newsletter (Association for the Development of Education in Africa): What Kind of Higher Education for Africa? Dec. 2005, Vol.17. No.3/4

Beine, Docquier and Rapoport. Brain Drain and LDCs growth; winners and losers. (Milken Institute Reward). 2003

Boeren and Holtland (eds) A Changing Landscape. Making support to higher education and research in developing countries more effective. Conference report. 2005

Bloom, Canning and Chan, Higher Education and Economic Development. Harvard. 2006

Boz, Louk and Engelhard. Science and Technology Policy for Development. Anthem Press 2006

Commission for Africa. Our common future. 2005

DFID (Department for International Development) Research Funding Framework 2005-2007. UK

Economic Commission on Africa. Economic Report on Africa 2007: Accelerating Africas Growth through Diversification. UN, 2007

²⁶ <http://dev.aau.org>

²⁷ <http://www.g77.org/mmst/conclusion.html>

Economic Commission for Africa. Progress Report on the follow-up to Major conferences and Summits. (E/ECA/COE/26/4, 1 March 2007)

Farley, Sarah: Support to Science, Technology and Knowledge for Development: A Snapshot of the Global Landscape (Notat. Feb. 2005)
http://www.scidev.net/pdffiles/africancapacity/SFarley_London.pdf

Gelauff, Klomp, Raes and Rolandt: Fostering Productivity. Patterns, Determinants and Policy Implications. Elsevier. 2004

Hervik, Arild, Samfunnsøkonomisk avkastning fra forskning. Utredning bestilt av Norges forskningsråd. 2004

Juma, Calestous (ed). Going for Growth: Science, Technology and Innovation in Africa. The Smith Institute 2005

Ministry of Higher Education, Science and Technology. Tanzania: Higher and Technical Education Programmes in Tanzania 2006-2010.

NEPAD. Africa's Science and Technology. Consolidated Plan of Action. 2006

Norad. Making Support to Higher Education and Research more Effective. Donor Policies and Modalities. The Norwegian Case. .Report 1/05. Discussion

Norges forskningsråd. Sektoranalyse for forskning innen UD's sektor. 2000

Norges forskningsråd. Norwegian Research Support to Developing Countries: The Cases of Uganda and Zimbabwe. 1998.

Norges forskningsråd. Building Research Capability in Africa. A review of Norad's Assistance to Regional Research Organisations. 1998.

UN Millennium Project. Science, Technology and Innovation: applying knowledge in development. Task force report.
Science, http://www.unmillenniumproject.org/reports/tf_science.htm

Unctad: Transnational Corporations and the Internationalization of R&D. World Investment Report 2005

Unesco. Unesco Science Report 2005

Unesco. African Network for Scientific and Technological Institutions: State of Science and Technology Training Institutions in Africa. July 2005

Unesco/Verdensbanken: Higher Education in Developing Countries. Peril and Promise. 2005

Utenriksdepartementet, Strategi for styrking av høyere utdanning og forskning i tilknytning til Norges forhold til utviklingslandene. 1999

Utdannings-og forskningsdepartementet. St.meld. nr. 20 (2004-2005) Vilje til forskning

Utdannings- og forskningsdepartementet. Departementenes sektoransvar for forskning. Veileder for arbeidet med forskningstrategier i departementene. November 2004.

Utenriksdepartementet. St.prp 1 (2006-2007)

Utenriksdepartementet St.meld nr 35 (2003-2004) Felles kamp mot fattigdom

Verdensbanken: World Development Indicators. 2007

Verdensbanken: Constructing knowledge societies: New challenges for tertiary education. 2002

Verdensbanken: Global Forum: Building Science, Technology and Innovation Capacity for Sustainable Growth and Poverty Reduction. (STI Forum).

Williamson, Roger. Higher Education for Development: Challenges, Strategies and Policies. Wilton Park. 2006

Zezeza, Olukushi: African Universities in the twenty-first century. (Vol 1 & 2). Codesria. 2004

Skrevet av seniorrådgiver Kristin Hauge, Norad

Vedlegg 2 Nærmere om norsk politikk for høyere utdanning og forskning av relevans for utviklingssamarbeidet

Innledning

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2007 understreker den betydningen høyere utdanning og forskning har, særlig når det gjelder Afrika:

Det er (...) behov for en økt satsing på høyere utdanning og forskning, for å sikre de menneskelige ressursene og kunnskapsbasen som er nødvendig for å fremme utvikling, både økonomisk og sosialt. Den norske støtten vil søke å bidra til dette.

I forrige bistandsmelding; *Felles kamp mot fattigdom*, fra 2003 som ble vedtatt av Stortinget fremheves betydningen av høyere utdanning og forskning, og det understrekes at regjeringen slutter opp om strategien fra 1999. Det legges bl.a. vekt på at:

Tilgang på kunnskaper og teknologi er sentrale faktorer både i utviklingsland og industriland når det gjelder å skape vekst.

Det ble også foreslått økt vekt på forskning mot fattigdomssykdommene for å adressere det såkalte 10/90 gapet, dvs. at bare ti prosent av de totale ressurser til medisinsk og helsefaglig forskning er rettet mot 90 prosent av den globale sykdomsmengden.

I ”forskningsmeldingen” *Vilje til forskning*, som ble vedtatt av Stortinget i juni 2005 står det presisert at Norge skal være en global partner innen forskning:

*De globale fattigdomsutfordringene fordrer **for det første** at forskning trekkes aktivt inn som virkemiddel i utviklingspolitikken. Dette gjelder både i forhold til våre samarbeidsland for å stimulere til økonomisk vekst, bærekraftig utvikling, og økt livskvalitet for befolkningen der, men ikke minst gjelder det i forhold til multilaterale organisasjoner (...) Utfordringene krever **for det andre** at forskningspolitikken tar inn over seg globale problemstillinger og fattigdomsutfordringer i utviklingslandene.*

Det er en utfordring å sikre at den utbredte forståelsen for den rollen høyere utdanning og forskning spiller for utvikling i vår egen del av verden, også gjenspeiles innen norsk utviklingssamarbeid.

Nærmere om høyere utdanning

UNESCO og OECD har i felleskap utarbeidet internasjonale retningslinjer for kvalitetssikring av transnasjonal høyere utdanning: *Guidelines for Quality Provision in Cross-border Higher Education*.

KD støttet UNESCO med et prosjekt 2004 -2007 for å styrke kapasiteten i UNESCOs sekretariat for å implementere resolusjonen og for bl.a. å styrke kapasitet på regionalt nivå ved å støtte etablering av nettverk for kvalitetssikringsorganer i Afrika).

Bologna prosessens mål – som drives frem av de europeiske land i felleskap - er å skape ett område for europeisk høyere utdanning innen 2010. Man vil fremme kompatibiliteten til de ulike høyere utdanningssystemene samtidig som den nasjonale diversiteten av- og autonomien over - høyere utdanning bevares.

Nærmere om sektoransvaret innen forskning

Sektorprinsippet er et grunnleggende og viktig prinsipp for norsk forskning. Sektorprinsippet regulerer departementenes ansvar for å finansiere forskning på sin sektor. Sektoransvaret betegner i hovedsak ansvaret for å finansiere forskning i Norge, men kan også innebære støtte til internasjonale organisasjoner.

St.meld. nr 39 (1998-99) gir følgende beskrivelse av dette:

(...) ethvert departement har ansvar for å finansiere forskning på og for sin sektor, og for avveining mellom bruk av forskning og andre virkemidler

Det kan skilles mellom to typer sektoransvar:

- ***Det brede sektoransvaret***

Dette omfatter et ansvar for forskning, både langsiktig og anvendt på vegne av sektoren. Dette er forskning som ikke brukes direkte inn i politikkutforming eller forvaltning, men som vil danne et viktig grunnlag for utvikling av sektoren og for å nå målene i sektorpolitikken.

UD har et svært bredt ansvarsområde. Betegnelsen ”sektordepartement” kan dermed bli noe misvisende, ettersom UD har et bredt koordineringsansvar innenfor de mange saksfelt som utenrikspolitikken rommer. Det trengs en nærmere avklaring av hva som bør være Kunnskapsdepartementets ansvar, hva som er sektoransvaret for de enkelte sektordepartementer, og hva som til syvende og sist er Utenriksdepartementets rolle.

Norad har en rolle som forvalter av midler til forskningsbistand og utviklingsforskning, samt som faglig rådgiver overfor UD og ambassader når det gjelder støtte til høyere utdanning og forskning multilateralt og bilateralt, samt som bruker av resultater fra denne forskningen.

- ***Kunnskapsgrunnlaget for politikk og forvaltning***

Dette omfatter kunnskapsutvikling som vil være grunnlag for politikkutvikling eller forvaltning innenfor en sektor eller et samfunnsområde. Det kan ofte være konkrete prosjekter eller programmer av begrenset varighet og omfang. Innenfor denne kategorien kan det være glidende overganger mellom forskning, utredning og evaluering. Ansvar for fagmiljøer og langsiktig kompetansebygging på feltet vil også høre inn under denne kategorien.

Det vil være en gråsoner mellom UDs ansvar og Kunnskapsdepartementet mht langsiktig kompetansebygging.

Sektoransvaret berører i hovedsak departementenes ansvar for å sikre en kunnskapsbase i Norge. I noen grad inkluderes støtte til internasjonale forskningsorganisasjoner. Deler av forskningsbistanden dvs. den støtten som gis til høyere utdanning og forskning i samarbeidslandene er også dels omfattet av dette sektoransvaret, når norske institusjoner er

inkludert, eks. NUFU-programmet, mens forskningsbistand direkte til forskningsinstitusjoner i samarbeidslandene ikke omfattes av dette sektoransvaret.

Det er behov for en tettere kontakt mellom UD og KD for å avklare UDs sektoransvar. Det er også behov for en dialog med sektordepartementene for å avklare og tydeliggjøre UD sektoransvar, samt for å få en dialog om finansiering av forskning på globale problemstillinger innenfor øvrige sektordepartementers ansvarsområder, eks. innen helse, fiskeri, miljø og energi. Dette sakskomplekset bør drøftes i Regjeringens forskningsutvalg²⁸.

En gjennomgang av UDs finansiering av forskning i 1998 fastslo at med de midler som står til rådighet for dette formål kan ikke UD ivareta sitt sektoransvar for forskning når det gjelder hovedtyngden av området for norsk utenrikspolitikk. Arbeidsgruppen mener denne diagnosen fortsatt er dekkende.

Hovedpunkter fra UDs strategi fra 1999

Utenriksdepartementet (UD) utarbeidet i 1999 sin **strategi for å styrke høyere utdanning og forskning innenfor rammen av Norges relasjoner med utviklingsland**. Behovet for å styrke universitetenes rolle som ansvarlige institusjoner for kunnskapsutvikling og –formidling ble særlig framhevet. Strategien la også opp til økt samordning, større synergieffekt mellom de ulike støtteordningene og økt kunnskapsutvikling i sør.

Hovedmålsettingen for bistanden til høyere utdanning og forskning er å styrke utviklingslandenes kunnskapsutvikling og evne til å drive egen forskning, dekke nasjonale undervisningsbehov og få oversikt over egen nasjonal og tilgang til internasjonal forskningsbasert kunnskap. Et virkemiddel er å styrke universiteter, forskningsinstitusjoner og administrasjon av disse og bidra til økt sør-sør samarbeid. Et annet er å støtte forskning i Norge (generell og temaspesifikk utviklingsforskning) som kan bidra til bedre kunnskap om utvikling og utviklingssamarbeid og tilby studieplasser for høyere utdanning og forskningsstipend ved norske universiteter.

I Utenriksdepartementets strategi heter det bl.a:

(...) ansvaret for og gjennomføringen av ulike støtteordninger for kunnskapsutvikling i utviklingsland, internasjonal forskning og utviklingsrettet forskning i Norge er spredt på en rekke aktører. (...) For at ikke denne desentraliserte forvaltningsmodellen skal ha negative virkninger og føre til økt fragmentering av virksomheten, er det behov for tiltak for å sikre best mulig samordning og informasjonsutveksling.

Det var første gang man forsøkte å se strategisk på dette feltet innen norsk bistand.

Strategien hadde bl.a følgende målsettinger:

- definere hovedprioriteringene for de ulike støtteordningene til høyere utdanning og forskning i samarbeidslandene.

²⁸ UD v/ bistandsministeren har med virkning fra 2007 gått ut av Regjeringens forskningsutvalg, men embedsverket deltar fortsatt i embedsmannsutvalget Departementenes forskningsutvalg.

- sikre bedre koordinering mellom de ulike aktørene som er involvert i dette, særlig Norges forskningsråd, SIU, Universitets- og høyskolerådet, Norad og UD for å få til bedre synergi
- når det gjelder utvikling av kunnskap i utviklingsland, må dette må gjøres i en helhetlig tilnærming basert på det enkelte lands behov
- en styrking av universitetene er helt sentralt for å få til en utvikling og spredning av kunnskap,
- det er også viktig å stimulere til et sør-sør samarbeid mellom institusjoner og forskere
- det er viktig å gi støtte til internasjonale forskningsinstitusjoner og multilaterale organisasjoner, som kan bidra til utvikling, spredning og bruk av forskningsbasert kunnskap av global betydning og spesiell relevans for samarbeidslandene.
- norsk utviklingsforskning finansiert av bistandsmidler skal være en mer effektiv basis for en helhetlig norsk Nord-Sør politikk og for planlegging og oppfølging av norsk multilateral og bilateral utviklingsbistand.
- Norsk utviklingsforskning skal i større grad enn i dag baseres på samarbeid med partnere i samarbeidslandene for norsk bistand.
- Det skal legges til rette for større samarbeid med internasjonale forskningsmiljøer og multilaterale organisasjoner

Når det gjelder Norads støtte særskilt heter det i strategien at formålet med denne er å:

- bidra til å utvikle rammebetingelser som fremmer og stimulerer utviklingsbasert kunnskapsutvikling og kunnskapsanvendelse
- bidra til utvikling av universiteter og andre relevante institusjoner for høyere utdanning og forskning som sentrale undervisnings-, forsknings- og kunnskapsinstitusjoner og aktører i samfunnsutviklingen.

Det heter også at:

- Norad skal bidra til å fremme større integrering av kunnskapsutvikling i bilateral bistand.

Enn rekke av utfordringene og anbefalingene i strategien er fortsatt gyldige i dag. Det har skjedd en del endringer innen norsk utviklingspolitikk, både mht formål og organisering som gjør at en oppdatering av strategien er ønskelig. Overføringen av støtte fra UD til Norad har gjort at deler av den norske forskningsbistanden er blitt mer profesjonalisert ved at støtten er eksternalisert til andre organer utenfor Norad, som Norges forskningsråd og Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU). Samtidig har det gjort at en del av støtteformene blir mer usynlige i UD-systemet. I tillegg har omorganiseringen av ansvar til ambassaden gjort at fragmenteringen mellom aktørene har økt og at det er mindre oversikt over de totale ordningene. Det er derfor fortsatt et stort behov for økt koordinering av de ulike støtteformene og tiltakene.

Samtidig er det viktig å innse at forskning er en integrert del av stadig flere områder innen norsk utviklingspolitikk. En fullstendig koordinering vil trolig derfor ikke være verken hensiktsmessig eller mulig.

Skrevet av seniorrådgiver Kristin Hauge, Norad

Vedlegg 3 Erfaringer fra andre land

Generelle trender

Når det gjelder støtte til høyere utdanning og forskning som virkemiddel innen utviklingspolitikken er det mange modeller for dette, og vanskelig å danne seg et helhetlig bilde av omfang, kanaler og virkemidler i ulike land.

Eksempelvis som det er uttrykt i en nylig utarbeidet rapport om forskningsfinansiering bestilt fra britiske bistandsmyndigheter²⁹

Data on research donors is extremely fragmented in terms of location, coverage and currency.

Analysen konkluderer med behov for bedre komplementaritet når det gjelder støtte til forskning, inkludert bedre koordinering og transparens. Rapporten påpeker et behov for økt støtte til forskningsinstitusjoner i Sør, men mener at det fortsatt er viktig med Sør-Nord partnerskap mellom offentlige og private institusjoner, inkludert med næringslivet.

Rapporten viste at Gates Foundation er den største enkeltaktør på forskningsfeltet i absolutte tall.

Et annet forsøk på å få bedre oversikt over situasjonen i et utvalg giverland når det gjelder arbeidet med forskning og kapasitetsutvikling av tertiærsektoren ble utført i 2005³⁰. Oversikten viser et stort mangfold, men at de fleste giverland fortsatt satser relativt svakt på dette feltet. En del av landene har imidlertid planer om å øke støtten.

Som underlag for arbeidsgruppens arbeid bestilte Norad i 2007 en rapport som så på støtte til høyere utdanning og forskning med vekt på erfaringer i Canada og Nederland. I land som Canada, Nederland og Norge er det til dels stor enighet om utviklingspolitikken, mens støtten til høyere utdanning og forskning er likevel organisert svært ulikt. Det synes også som om betydningen av forskning og kunnskapsbasert bistand kommer tydeligere til uttrykk innen kanadisk og nederlandsk utviklingspolitikk enn i norsk.³¹

En ytterligere årsak til at det er vanskelig å få en fullgod oversikt over finansiering av forskning som er relevant for utvikling, skyldes også endringer i selve forskningens karakter pga globalisering og kunnskapens økende betydning for alle sektorer. Det er ikke alltid klart hva som finansieres av ODA-midler i ulike land og hva som finansieres av ordinære forskningsmidler, eller hvorvidt prosjekter er fullfinansiert eller kun delfinansiert av ODA-midler.

²⁹ Basert på et utkast til rapport fra april 2007. Jones and Youngi: Setting the Scene: Situating DFID's Research Funding Policy and Practice in an International Comparative Perspective. Page 3

³⁰ Farley 2005

³¹ Som underlag for arbeidsgruppens arbeid bestilte Norad følgende rapport: Anders Wirak; Higher Education and Research in Development Cooperation. Focus on Canadian and Dutch policies and modalities. 2007

I flere giverland er det nå en viss trend mot:

- mer fokus på høyere utdanning og forskning i utviklingsagendaen, inkludert forskning om ”kunnskapssystemer” og innovasjon.
- å bidra til å utvikle nasjonale og regionale institusjoner som ikke nødvendigvis involverer en samarbeidspartner i giverlandet
- utlysninger av støtte som ikke er bundet til forskningsmiljøer i giverlandet
- å inkludere både privat og offentlig sektor i tilnærmingen. Det vil bl.a si at forutsetningene for økonomisk vekst forventes å øke med bedre vilkår for innovasjon og forskning koblet til næringslivets behov
- rådgivning i forhold til å utvikle nasjonale strategier for høyere utdanning og forskning
- utvikling mot mer institusjonell støtte og kapasitetsutvikling, mer enn person- og prosjektstøtte

Særlig etter at Paris-erklæringen trådte i kraft er det mer vekt på økt giverkontakt og et ønske om å koordinere de ulike innsatsene bedre. Dette skjer bl.a gjennom det uformelle IFORD-nettverket (International Forum for Research Donors) og ulike ad hoc initiativer, men slik koordinering er fortsatt svakt utviklet når det gjelder støtte til forskning.

Støtte til forskning finansiert av bistandsmidler vil i de fleste land dels være en støtte til egne forskningsmiljøer og dels en støtte til oppbygning av kapasitet i samarbeidslandene eller via multilaterale/internasjonale eller regionale organisasjoner. I noen land er det iverksatt tiltak for å inkludere forskningsmiljøer fra samarbeidslandene i felles nettverk og prosjekter, slik vi til en viss grad også har gjort i Norge for å sikre at mer av kunnskapen og nettverkene også kommer forskere i Sør til gode.

Flere land, eks. Sverige, Canada og Nederland er aktive mht å bidra til at det utvikles nasjonale planer og systemer for forskning i landene. Dette har til nå i liten grad vært inkludert i norsk arbeid innenfor dette feltet, muligens dels som følge av at den norske sektorstøtten til utdanning i liten grad omfatter høyere utdanning og forskning.

Flere givere bidrar til finansieringen av de samme regionale forskningsnettverkene og forskningsinstitusjonene i Sør, særlig i Afrika. Det er et behov for bedre oversikt over hvem som finansierer hva, informasjon og samarbeid om gjennomganger og evalueringer, samt dialog med forskningsorganisasjoner i Sør om hvordan felles diskusjonsfora med giverne mest hensiktsmessig kan organiseres. Norge og Sverige har for øvrig etter hvert utviklet et tett samarbeid om evalueringer/gjennomganger av regionale organisasjoner.

Sverige – sentralisert forskningsstøtte

Sverige gjennom Sida bruker om lag **seks prosent** av sin bilaterale bistand til støtte til forskningssamarbeid ekskl. støtte til høyere utdanning, men det er uklart om svensk utviklingsforskning er inkludert her. Totalt er anslaget for forskningsstøtte om lag 1 mrd. SEK i støtte, av dette gikk om lag en tredjedel til bilaterale samarbeidsprogrammer i 14 land Dette er begrunnet ut fra at Sida ser en nasjonal forskningskapasitet som vital for at en nasjon skal kunne skape en egen analysekapasitet og kunne håndtere egne utviklingsprosesser og at det derfor er viktig at hvert land utvikler minst ett forskningsuniversitet. En egen forskningskapasitet gjør det også lettere å tilpasse landets sekundær- og tertiærutdanning til

dets utviklingsstrategier, samtidig som en egen forskningskapasitet gjør at landet kan være koplet på den internasjonale kunnskapsutviklingen.

I SIDA er det en egen avdeling, Sarec, som håndterer forskningsstøtte, inkludert støtte til svensk utviklingsforskning. Sida/Sarec håndterer også forskningsstøtte til en rekke internasjonale og regionale organisasjoner.

SIDA/Sarec gir institusjonsstøtte til universiteter, forskningsråd og regionale organisasjoner, samt gir landene bistand til å utvikle strategiske planer. Sida/Sarec deler også ut midler til svensk utviklingsforskning.

En nylig gjennomført evaluering³² av støtten konkluderer med at forskningsstøtten er godt i tråd med målene. Overgangen til mer fokus på institusjonell kapasitetsutvikling lokalt har gitt gode resultater. Tradisjonen med å gi basis-bevilgning og nettverksstøtte fremfor å øremerke midler evalueres som positivt. Det anbefales at støtten videreutvikler samarbeidet mellom universiteter og brukerne av forskningsresultater og at forskning som direkte eller indirekte bidrar til fattigdomsbekjempelse og økonomisk vekst gis høyere prioritet. Det er også en utfordring å øke samspillet med andre SIDA-programmer, samt å utplassere personer i felt for å få et bedre system for rapportering, oppfølging, vurdering, inkludert indikatorer og resultatanalyser av vitenskapelig kvalitet og utviklingsrelevans.

Når det gjelder øvrig støtte til høyere utdanning går denne i stor grad via sektorprogrammer. Svensk støtte innenfor utdanningssektoren har i hovedsak vært rettet mot primærutdanning (og støtte til høyere utdanning og forskning gjennom Sida/Sarec), men det er nå tatt initiativ for å se på helheten i kunnskapskjeden, inkludert også "post-primær utdanning", inkludert yrkesutdanning osv. I en evaluering fra 2003 ble det anbefalt at Sida bidrar til helhetlige nasjonale strategier for hele utdanningskjeden.³³

Sida/Sarec ble etablert for å stimulere forskningssamarbeid, og de første ti årene var det støtte til nasjonale forskningsråd – der de eksisterte – som sto i fokus. Disse forskningsrådene viste seg imidlertid å mangle kapasitet til å prioritere forskning basert på vitenskapelige kriterier. I den neste perioden ønsket Sida/Sarec å styrke forskningskapasiteten gjennom utdanning av kandidater gjennom såkalt "sandwich"-modell, som fortsatt er i bruk. Over tid viste det seg at dette måtte kombineres med investeringer i infrastruktur og vitenskapelig utstyr. Det har vært en gradvis dreining mot mer institusjonell støtte, og bort fra personstøtte. På begynnelsen av 1990-årene ble det også vektlagt å skape forskningskulturer ved de nasjonale universiteter.

Evalueringen viser at det er liten grad av synergi mellom det som Sida/Sarec har finansiert og øvrige programmer ved Sida. Dette skyldes mange forhold bl.a ulikheter i programperspektiver (kort versus langsiktig), tilnærminger (sektor- og budsjettstøtte versus prosjektstøtte) og styringsstrukturer (delegert versus sentralisert). Evalueringen anbefaler bedre koordinering mellom de ulike programmene som er implementert på landnivå, samt også mellom støtte til forskning og til utdanning. Evalueringen mener at bærekraft i prosjektene som Sida/Sarec finansierer er et problem, ettersom nasjonal finansiering av forskningssektoren ofte er svak. Det er derfor stor avhengighet av eksterne givere. Også når det gjelder deltakelse fra svenske institusjoner anbefaler evalueringen at det utvikles tydeligere retningslinjer for dette.

³² Sida Evaluation 06/41.

³³ Sida Education Division, May 2003

Storbritannia – dobling av forskningsstøtten

Department for International Development (DFID) har utarbeidet et særskilt rammeverk for forskningsfinansiering, Research Funding Framework (2005-2007),³⁴ og er nå i prosess med å utvikle en ny forskningsstrategi. En ”stortingsmelding” (White Paper) fra 2006 om britisk bistand, *Making Governance work for the Poor*, skisserte de fremtidige hovedprioriteringer for DFIDs forskningsstøtte, som skal dobles fra dagens nivå på om lag 100 mill til 220 mill pund. I tillegg kommer støtten over landprogrammer o.a. Også høyere utdanning skal vektlegges mer i britisk bistand.

Om lag **fire prosent** av det bilaterale utviklingsbudsjettet brukes på kunnskap og forskning (2004-tall), noe som plasserer DFID blant de tre øverste giverne innen bilateral bistand. Det er forventninger om økt innsats på dette feltet (Farley 2005). DFID har etablert en egen forskningsavdeling som administrerer midlene (2006/2007) og det er planer om å **doble beløpet innen 2010** til 220 mill pund. To tredeler av midlene gikk i 2005 til fire forskningstemaer; bl.a jordbruk i Afrika, dødelige sykdommer, styresett og klimaendringer.

I en evaluering av DFIDs forskningsstøtte (2002) *Research for Poverty* ble det fremhevet at DFIDs sentrale forskningsfinansiering:

- hadde stor effekt på fattigdomsreduksjon
- var generelt av høy kvalitet og
- gir høy troverdighet for DFID mht å påvirke utviklingsagendaen

I forbindelse med ønske om å øke forskningsbevilgningene innen britisk bistand vektlegges følgende forhold:

- o behovet for å øke innsatsen for å løse problemer i utviklingsland; ettersom nye problemer trenger ny kunnskap, mens uløste problemer trenger ny innsikt og tilnærminger
- o den britiske regjeringens generelle forpliktelse til å støtte forskning og teknologi og
- o forpliktelsen i White Paper fra 2002 om å øke offentlig og privat forskning for utvikling.

Britisk statsforvaltning har etablert et system med **Chief Scientific Adviser** (CSA) i alle departementene, også i DFID (Sir Gordon Conway). Dette skjedde etter en bred nasjonal debatt, bl.a i det britiske parlament. Disse CSAs er knyttet sammen til et nettverk som har som formål å øke den rollen forskning og teknologi har for forvaltning og politikkutvikling. Oppgavene for DFIDs CSA er bl.a å

- o identifisere hvor forskning og teknologi kan bidra til fattigdomsreduksjon og oppfyllelse av Millenniumsmålene
- o gi råd om hvordan systemer for at DFIDs ansatte skal kunne ha tilgang til forskning og teknologi og ha økt forståelse for hvordan dette kan bidra til fattigdomsreduksjon
- o gjøre DFID i stand til å være en ”intelligent” bestiller av forskning og teknologi

³⁴ DFID Research Funding Framework 2005-2007

- o stimulere til sammenheng på tvers av DFIDs aktiviteter og andre statlige organ som kan bidra til den britiske regjeringens vitenskapelige arbeid for å redusere global fattigdom

Også andre givere som Nederland har innført stilling som **Chief Scientist**. Formålet er å styrke arbeidet med forskning og teknologi, og bidra til bedre koordinering av slik innsats og resultater. Verdensbanken har også en slik funksjon. Det kan være interessant for Norge å gjøre seg bedre kjent med erfaringene her og eventuelt vurdere en lignende ordning.

DFID har også programmer for høyere utdanning (DELPH, Development Partnerships in Higher Education)³⁵, men mesteparten av midlene er kanalisert gjennom bilaterale sektorprogrammer. Gjennom programmet DELPH, som ble vedtatt i mai 2006, skal det gis støtte til mer enn 300 partnerskap innen høyere utdanning og forskning. Totalt budsjett er på 15 mill pund for perioden 2006-2013. Programmet administreres av British Council og Association of Commonwealth Universities og 25 utviklingsland er invitert til å komme med forslag til prosjekter. Prosjektene skal inkludere minst to samarbeidende institusjoner og skal ledes av en forsker fra et utviklingsland.

Canada - Økt fokus på forskning om innovasjon

Departementene for Finans, Utenrikspolitikk og Internasjonalt Samarbeid er gjensidig ansvarlige for en "International Assistance Envelope", som finansierer bl.a CIDA, det canadiske bistandsorganet og IDRC, som støtter forskning innen utvikling. Canada har ikke et særskilt føderalt departement for høyere utdanning og forskning, ettersom dette ansvaret er desentralisert til regionene. Av totale bevilgninger til bistand går om lag 70 prosent gjennom CIDA.

CIDA

CIDA har to programmer for å støtte høyere utdanning

- Universities and Colleges Program", som bidrar til å utvikle utdanningskapasitet i utviklingsland (inntill 6 år) og
- Program and Canadian College Partnership Program (CCPP).

IDRC

IDRC finansierer forskningsprosjekter og relaterte aktiviteter og organiserer forskningsprogrammer. Budsjettet er på om lag 1 mrd canadiske dollar. IDRC støtter også kommunikasjon av forskningsresultater. IDRC er lokalisert i Ottawa, samt har 6 regionale kontorer i utviklingsland med egne budsjetter (LA, Sør/Øst Asia, Sør-Asia, Midt-Østen og Nord-Afrika, Øst og Sørlige Afrika, Vest og sentral-Afrika).

IDRC (International Development Research Centre) har økt sitt fokus på innovasjonspolitikken fra 2005, i tillegg til å støtte forskning innen områder som Miljø og naturressursforvaltning, Informasjonsteknologi og Sosial og økonomisk politikk.

³⁵ <http://www.Dfid.gov.uk/funding/delphe.asp>

Programmet innen innovasjonspolitik har følgende formål:

- Øke forståelse, kapasitet og koplinger mellom aktører innen innovasjonssystemer (organisasjoner og individer) i utviklingsland
- Støtte utvikling av strategier for forskning og teknologi som bidrar til at innovasjonssystemene i utviklingsland fungerer bedre
- Styrket sosio-økonomiske analyser av effekter (impact), sosial inkludering og læringsevne som kan støtte oppunder innovasjon og introduksjon av ny teknologi

Også innen norsk forskningsbistand (inkludert innen norsk utviklingsforskning) bør det sees nærmere på å støtte forskning knyttet til nærings- og innovasjonspolitik (inkludert kunnskapsbasert næringsutvikling) i utviklingsland.

Nederland - økt vekt på kunnskapsforvaltning

Nederlandsk støtte til høyere utdanning og forskning foregår gjennom tre programmer

- The Netherlands Fellowship-programme, administrert av Nuffic
- The Netherlands programme for the Institutional strengthening of Post-secondary, Education and training capacity, administrert av Nuffic.
- The Cooperation International Institutes programme (Dutch-South)

Etter 2007 vil det være en utlysning for administrasjonen av programmene.

Nederland utarbeidet i 2005 et særskilt policy-memorandum for å øke fokuset på og innsatsen innen forskning i nederlandsk bistand.

Policy-memorandumet understreker at endringer i verden og resulterende endringer i utviklingspolitikken skaper nye utfordringer for høyere utdanning og forskning. Det er derfor behov for en ny tilnærming til den rollen kunnskap, høyere utdanning og forskning bør ha i utviklingssamarbeidet. Formålet med forskningspolitikken innen utviklingssamarbeidet er å bidra til økt bruk av kunnskap og forskning for å bekjempe fattigdom og skape en bærekraftig utvikling.

Memorandumet understreker at målet for støtten til høyere utdanning og forskning skal være å bidra til fattigdomsreduksjon

Det skal satses innen fem hovedområder

1. Bedre integrering av høyere utdanning og forskning i policy og programmer
2. Integrert støtte til høyere utdanning og forskning i bilaterale programmer
 - a. Innen bilaterale programmer kan ambassadene eksempelvis:
 - i. Etablere/implementere nasjonal kunnskap- og forskningspolitikk
 - ii. Bidra til å etablere nasjonale forskningsråd og – fond og rådgivende organ for myndighetene
 - iii. Støtte høyere utdanning og forskning gjennom en systemtilnærming
 - iv. Gjennomføre utredninger for å forbedre/analysere fattigdomsreducerende strategier og effektiviteten i utviklingsaktivitetene i samarbeidslandet
 - v. Etablere nettverk og kontakt mellom beslutningstakere og forskere

3. Forskning i temabaserte og regionale programmer
4. Sentrale forskningsprogrammer
5. Investere i forholdet mellom forskning og politikk

Forventede resultater er eksempelvis:

- Tettere samarbeid mellom forskere, beslutningstakere, entreprenører og bistandssektoren
- Bedre systemer for distribusjon og deling av kunnskap
- Forbedrete parametre for forskning i en utviklingssammenheng
- Sterkere organisatorisk forankring av forskningsbasert rådgivning
- Mer innovativ kapasitet og en sterkere kunnskapsinfrastruktur

Referanser:

Dutch Ministry of Foreign Affairs Research for development., 2005

Farley, Sara E. Support to Science, Technology, and Knowledge for Development: A Snapshot of the Global Landscape.; Consultant to The Rockefeller Foundation and the World Bank in collaboration with Canada's International Development Research Centre, 2005

Jones, Nicola and Young, John Setting the Scene: Situating DFID's Research Funding Policy and Practice in an International Comparative Perspective. A scoping study commissioned by DFID's Central Research Departement. 2007. Draft. Overseas Development Institute;

Wirak, Anders. Higher Education and Research in Development Cooperation. Focus on Canadian and Dutch Policies and Modalities. Input to Norad/Norwegian Ministry of Foreign Affairs. May 2007 Lins/Deco;

Skrevet av seniorrådgiver Kristin Hauge, Norad

Vedlegg 4 Oversikt over norsk støtte til høyere utdanning og forskning i utviklingsland

Det har vist seg relativt vanskelig å få en fullstendig oversikt over norsk støtte til høyere utdanning og forskning. Det samme synes imidlertid å være en utfordring også for land Norad har vært i kontakt med, ettersom slik støtte gis i så mange ulike former og til ulike typer formål. Dette vanskeliggjør dermed dels vår evne til å ha en tilstrekkelig oversikt over feltet, samt evnen til å sammenligne innsatsen med andre land. Utfordringer knyttet til å få en fullgod statistikk over bevilgninger til høyere utdanning og forskning vil trolig bli enda vanskeligere fremover bl.a som følge av en utvikling mot nye bistandsformer. Når det gis budsjettstøtte vil det ikke fremkomme hvordan bruken av midlene er når det gjelder støtte til høyere utdanning og forskning.

Det er et klart behov for å styrke monitorering og analyser knyttet til ”kunnskapsdimensjonen” av norsk utviklingssamarbeid, både i forhold til innsats og resultater av norsk støtte til høyere utdanning og forskning. Eksempelvis avsetter en organisasjon som WHO visstnok minimum 5 prosent av programmidler til evaluering og analyser. Et slikt anslag kan også være relevant for norsk bistand. I tillegg til analyser av norsk bistand basert på DAC-statistikken og gjennomganger av enkeltstående tiltak, bør det også jevnlig utføres analyser av innsats, resultater, organisering og virkemidler når det gjelder støtte til og bruk av høyere utdanning og forskning i utviklingspolitikken, inkludert sammenligning med andre land.

Støtte til høyere utdanning og forskning kommer fra en rekke ulike poster og kapitler på statsbudsjettet. Ser vi på hvordan støtten til høyere utdanning og forskning fordeler seg på henholdsvis UD og Norad som bevilgende myndighet har Norad i 2005 ansvar for 55 prosent av de bilaterale bevilgningene til forskning og 57 prosent av bevilgningene til høyere utdanning.

For å få en bedre oversikt over støtten forskning i Norge ble det i regi av Norad i 2004 foretatt en **manuell** opptelling av støtte til forskning i multilateral og bilateral bistand. Denne viste at det ble bevilget omlag **600 mill** NOK til dette via det totale utviklingssamarbeidet.

Tabell 1 Kartleggingen fra 2004

Kanaler for støtte	Fordeling (prosent)
1. Multilaterale kanaler	30
2. Bilateral bistand på landnivå	25
3. Norsk utviklingsforskning	10
4. Høyere utdanning (Stipendprogrammet) Kulturutdanningsprogrammet og annen opplæring	10
5. Regionale organisasjoner/nettverk	4
6. NUFU og annet forskningssamarbeid	11
7. Diverse (ettergivelse av gjeld o.a)	9

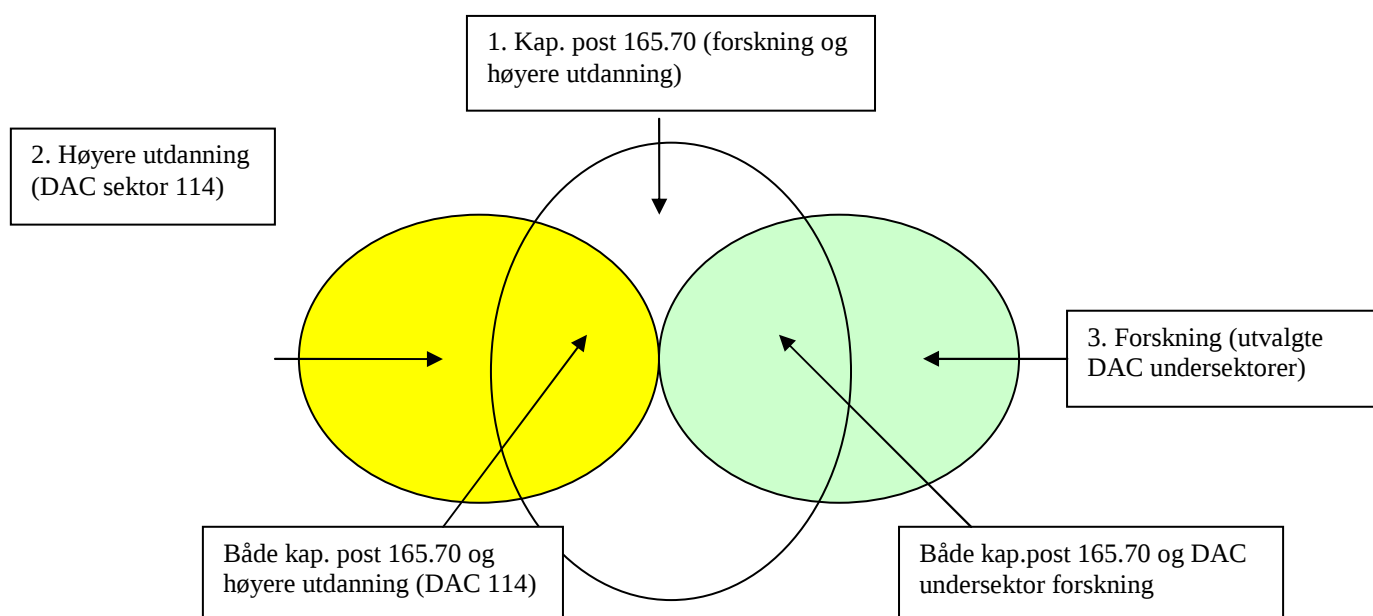
Tallgrunnlag fra 2003 Kilde: Norad Report 1/05

Oversikten viser at multilateral bistand utgjorde 30 prosent av norsk støtte til høyere utdanning og forskning, mens den bilaterale støtten på landnivå utgjorde 25 prosent. Øvrig støtte som hovedsakelig gikk via Norad på det tidspunktet, utgjorde 45 prosent av den totale støtten. Vi har ikke tilsvarende tall for senere år.

Tiltak som ligger under kap.post 165.70 (Høyere utdanning og forskning) kodes i stor grad som høyere utdanning (DAC 114) eller forskning (utvalgte DAC undersektorer³⁶), men også med andre DAC sektorer. I tillegg kan bevilgninger over andre kap.poster bli kodet som høyere utdanning (DAC 114) eller forskning (utvalgte DAC undersektorer).

Figuren nedenfor illustrerer kompleksiteten;

Figur 1 Oversikt over støtte til høyere utdanning og forskning

Kap. post 165.70. "forskningsbevilgningen" er delvis overlappende med både DAC sektor høyere utdanning (DAC 114) og forskning (utvalgte DAC undersektorer). DAC sektorene derimot er gjensidig utelukkende.

I tillegg synes det å være en rekke bevilgninger under andre kapitelposter som er "forskningsbasert eller forskningsrelevant", som ikke kodes som forskning, mens bevilgninger som mer er utredninger, eks finansiert fra kap.post 165.71 Faglig samarbeid

³⁶ Følgende DAC sektorer har undersektorer på forskning: 111.82 Educational research, 121.82 Medical research, 230.82 Energy research, 311.82 Agricultural research, 312.82 Forestry research, 313.82 Fishery research, 321.82 Technological research and development, 410.82 Environmental research og 430.82 Research/scientific institutions.

derimot tidvis kodes som forskning. Ser vi på kodingen av "forskningsbevilgingen" er 48 prosent kodet med forskning, 33 prosent kodet med høyere utdanning. De resterende 20 prosentene er kodet med en rekke ulike koder, eks. 151 Government and Civil Society (African Capacity Building Foundation er den største enkeltposten på 15 mill), 410 General environmental protection (Genøk) og Other social infrastructure (Kulturutdanningsprogrammet) m.fl.

Ser vi på den totale støtten som går til norsk utdanningsstøtte totalt, eks. via sektorprogrammer for utdanning, går 16 prosent av denne til høyere utdanning (2005) i følge tall utarbeidet av Norad.

Bilateral bistand til høyere utdanning og forskning

I tabell 2 nedenfor gis en mer detaljert statistikk over norsk bistand til forskning basert på utvalgte DAC undersektorer, samt i tabell 3 tiltak klassifisert med policy markør forskning (uavhengig av DAC sektor). Statistikk med bruk av policymarkør er deskriptiv snarere enn kvantitativ.

Bevilgningene til forskning har mer enn fordoblet seg siden 2000 i absolutte tall, mens bevilgningene til høyere utdanning har vært om lag på samme nivå i hele femårsperioden. Når det gjelder prosentandel i forhold til bilateral bistand har utviklingen for forskning vært om lag stabil, mens den for høyere utdanning ble redusert.

Bilateral bistand til forskning

Bilateral bistand til forskning fordelt på utvalgte DAC undersektorer, gir følgende bilde i perioden 2000-2005:

Tabell 1 Bilateral bistand til forskning fordelt på DAC hoved- og undersektor

Bilateral bistand ¹⁾ til forskning fordelt på DAC hoved- og undersektor, 2000-2005 (NOK 1000)								
DAC Main sector (code+name)	DAC Sub sector (code+name)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Grand Total
111 - Education, level unspecified	82 - Educational research	12 668	5 571	5 548	8 771	8 584	7 144	48 286
121 - Health, general	82 - Medical research	4 206	18 737	24 707	23 738	35 422	43 716	150 527
230 - Energy generation and supply	82 - Energy research	286	231	4 606	3 416	2 176	4 031	14 745
311 - Agriculture	82 - Agricultural research	11 850	24 458	21 575	22 091	54 841	46 942	181 757
312 - Forestry	82 - Forestry research			87	1 293	14 426	638	16 443
313 - Fishing	82 - Fishery research	5 912	11 880	5 203	8 573	10 564	11 869	54 001
321 - Industry	82 - Technological research and development	15	0	612	849	202	546	2 225
410 - General environmental protection	82 - Environmental research	22 481	27 668	34 231	25 003	19 879	35 265	164 527
430 - Other multisector	82 - Research/scientific institutions	47 722	99 120	101 267	105 404	110 376	130 015	593 904
Totalt		105 140	187 664	197 837	199 138	256 470	280 166	1 226 415
Total bilateral bistand¹⁾		7 651 108	7 861 165	8 493 125	9 645 727	9 561 699	11 917 104	55 129 929
Forskning som % av bilateral bistand		1,4 %	2,4 %	2,3 %	2,1 %	2,7 %	2,4 %	2,2 %
Total bistand²⁾		11 115 146	12 103 756	13 544 316	14 456 760	14 817 419	17 946 087	83 983 482
Forskning som % av total bistand		0,9 %	1,6 %	1,5 %	1,4 %	1,7 %	1,6 %	1,5 %
1) inkl. multi-bi bistand								
2) administrasjon, bi, multi-bi og multilateral bistand								

Kilde: Avdeling for metode og resultatoppfølging (AMOR), Norad

Oversikten viser at støtten til tiltak som har blitt klassifisert med DAC sektorkode forskning har vært relativt stabil i perioden 2000 til 2005, og utgjorde 2,4 prosent av den bilaterale og 1,6 prosent av den totale bistanden i 2005. Fra 2004 til 2005 var det en liten prosentvis nedgang. I absolutte tall har støtten om lag tredoblet seg.

Fra 2000 til 2005 har bilateral bistand gjennom DAC sektorer for forskning blitt mer enn fordoblet, fra 105 mill i 2000, til 280 mill i 2005

Ser vi på fordelingen av bruk av forskning innen ulike DAC sektorer har det vært følgende hovedtrekk:

- Utdanningsforskning lå svært høyt i 2000, men sank senere markant (fra om lag 13 mill til drøye 7 mill). Dette er den eneste sektoren hvor det har vært en klar negativ utvikling i femårsperioden. Vi vet ikke om årsaken er policy-endring eller statistisk omlegging (eks. ved økningen i "multisektorforskning").
- Det har vært en markant økning innenfor helseforskning (DAC 121.82) som har mer enn tidoblet seg i perioden, fra om lag 4 mill til drøye 43 mill i 2005.
- Også innen energiforskning har det vært en kraftig økning fra om lag 300 000 kr til 4 mill, men det totale omfanget på forskningsstøtte innen energi er fortsatt svært begrenset. Dette er overraskende gitt at norske forskningsmiljøer har høy kompetanse innen denne sektoren, samt at sektoren selv er relativt forsknings- og teknologiavhengig
- For forskning innen miljøsektoren (DAC 410.82) har det vært både opp- og nedgang, hvor 2003 og 2004 lå relativt lavt sammenlignet med årene før og etter.
- Jordbruksforskning (DAC 311.82) har om lag firedoblet seg i perioden fra snaue 12 mill i 2000 til 46 mill i 2005..
- Innenfor fiskeriforskning det vært om lag en dobling, fra 6 mill til om lag 12 mill. (Imidlertid viser det seg at en del "forvaltningsbasert forskning" eks. Nansen-programmet ikke er kodet som forskning og dermed faller utenfor statistikken)
- Når det gjelder generell multisektor-forskning (DAC 430, 81) har det vært mer enn en økning fra 47 mill i 2000 til 130 mill i 2005

Den bilaterale bistanden til forskning klassifisert med DAC sektor fordeler seg altså slik dersom vi ser perioden 2000 til 2005 under ett (tilsvarer kolonnen til høyre over)

I tillegg til DAC sektorer på forskning som vist over, finnes det også en egen **policy markør** for forskning. Denne markøren går på tvers av alle DAC sektorer og viser i hvilken grad forskning er et tverrgående hensyn. Policy markøren viser om forskning er et hoved- eller delmål for tiltaket. Det finnes i tillegg fire andre policy markører³⁷, og markørene er ikke gjensidig utelukkende. Det vil si at et tiltak som har fått hoved- eller delmål forskning også kan ha blitt klassifisert med hoved- og/eller delmål på en eller flere av de andre markørene. Statistikk med policy markør er deskriptiv snarere enn kvantitativ.

³⁷ Disse er henholdsvis kvinner og likestilling, hiv og aids, miljø og menneskerettigheter.

Tabell 2 Bilateral bistand med policymarkør forskning

Bilateral bistand¹⁾ kodet med policy markør forskning som hoved- eller delmål²⁾, 2005 (NOK 1000)

	Main objective	Significant objective	Grand Total
Total	352 168	582 670	934 838

1) inkl. multi-bi

2) Et tiltak kan ha mer enn en policy markør, både som hoved- og delmål. Kodingen av policy markør kommer i tillegg til koding av DAC sektor.

Kilde: AMOR, Norad

Tabellen viser at totalt 352 mill har forskning som hovedmål i 2005, mens 583 mill har forskning som et delmål. Tallet er noe større enn samletallet over bevilgninger til forskning, da ett tiltak kan ha flere hovedmål. Forskning som policymarkør er for øvrig en særnorsk kategori. Det er generelt ikke en klar definisjon på hva som defineres som forskning i statistikken for norsk bistand.

Bilateral bistand til høyere utdanning

Når det gjelder støtte til høyere utdanning (DAC 114), se tabellen nedenfor, ble det bevilget om lag 194 mill kroner i 2005 til dette. Det utgjorde 1,6 prosent og var en nedgang fra 2000 hvor andelen var 2,4 prosent. De prosentuelle bevilgningene i 2005 var for øvrig på det laveste av de seks årene mellom 2000 og 2005. I snitt utgjorde høyere utdanning 2,1 prosent av total bilateral bistand i femårsperioden.

Når det gjelder sektorstøtte til utdanning, er det for øvrig 16 prosent som går til høyere utdanning (2005).

Tabell 3 Bilateral bistand¹⁾ til post-sec. education (DAC 114) fordelt på DAC hoved- og undersektor, 2000-2005 (NOK 1000)

DAC Main sector (code+name)	DAC Sub sector (code+name)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Grand Total
114 - Post-secondary education	20 - Higher education	171 467	166 651	201 409	191 351	180 458	184 826	1 096 162
	30 - Advanced technical and managerial training	14 238	19 936	6 735	16 179	12 901	9 115	79 105
114 - Post-secondary education Total		185 705	186 588	208 144	207 529	193 359	193 941	1 175 267
Total bilateral bistand¹⁾		7 651 108	7 861 165	8 493 125	9 645 727	9 561 699	11 917 104	55 129 929
Post-secondary educ. som % av total bilateral bistand		2,4 %	2,4 %	2,5 %	2,2 %	2,0 %	1,6 %	2,1 %
Total bistand²⁾		11 115 146	12 103 756	13 544 316	14 456 760	14 817 419	17 946 087	83 983 482
Post-secondary educ. som % av total bistand		1,7 %	1,5 %	1,5 %	1,4 %	1,3 %	1,1 %	1,4 %
1) inkl. multi-bi bistand								
2) administrasjon, bi, multi-bi og multilateral bistand								

Kilde: AMOR, Norad

Bilateral bistand til høyere utdanning og forskning fordelt på land

Forskning

- Kina er det landet hvor det har vært bevilget mest til forskning totalt over seksårsperioden.
- I Vietnam har det vært store svingninger mellom årene, med om lag en dobling i 2005 sammenlignet med 2000. Støtten gis innen jordbruk, fiskeri, industri, miljø og annen multisektor støtte. Vietnam var det landet hvor det var størst støtte til forskning i 2000, i 2005 holder Vietnam seg fortsatt på et høyt nivå, men har sunket til 2. plass.
- I Tanzania har Norge gitt støtte til flere av universitetene i over 30 år. (Støtten er nå for øvrig dels administrert av SIU og en ytterligere overføring er under vurdering). Støtten i 2005 er langt lavere enn tidligere år og er på i underkant av 8 mill. Støtten gis innen sektorene utdanning, helse, energi, jordbruk, miljø og annen multisektor forskning. Ser vi på støtten i 2000 sammenlignet med 2005 har bevilgningene "falt" fra 3 plass til 6 plass.
- I Etiopia har støtten tredoblet seg fra 2000 til 2005, men var i 2003 og 2004 på et høyere nivå enn i 2005. Utdanning er ikke en prioritert sektor, og ambassadens egen

støtte planlegges faset ut. Forskningsstøtten gis innenfor sektorene utdanning, helse, jordbruk og annen multisektor forskning. Etiopia innehar delt førsteplass for forskningsbevilgninger i 2005 sammen med Kina (opp fra en 3. plass i 2000).

- I Uganda har det vært langvarig støtte til Makerere Universitet. Utdanning er ikke en prioritert sektor, og ambassadens egen støtte er planlagt faset ut etter at nåværende støtteperiode utgår i 2008/9. Landet har gått opp fra en 9 til en 6. plass når det gjelder norske bilaterale bevilgninger til forskning.
- Når det gjelder Sør-Afrika gis det bl.a midler til et særlig forskningsprogram mellom Norge og Sør-Afrika som administreres av Norges forskningsråd og tilsvarende i Sør-Afrika på vegne av den norske ambassaden. Støtten skal fases ut grunnet at Sør-Afrika skal fases ut som mottaker av bistand. Støtten gis innen sektorene utdanning, helse, energi, fisk, industri, miljø og annen multisektor forskning. I 2000 lå støtten på en 6. plass mht omfang, mens den i 2005 er falt til en 9. plass.
- Når det gjelder Malawi har det vært en opptrapping av slike bevilgninger siden 2003, og i 2005 var det bevilget drøye 5 mill til forskning. Støtten gis innen helse, jordbruk, miljø og annen multisektor forskning. I 2000 var det ikke registrert forskningsbevilgninger til Malawi overhodet. Malawi har steget raskt mht forskningsbevilgninger og ligger nå på en 7. plass totalt.
- Også i Mosambik er støtten i 2005 lavere enn i 2000, og landet har falt fra en 7. til en 10. plass. Forskningsstøtten gis innenfor sektorene utdanning, helse og energi
- I en del land som ikke er med i tabellen over ettersom bevilgningene til forskning siste seksårsperioden har vært relativt lavt, har det imidlertid vært en kraftig vekst i forskningsinvesteringer i 2005, eksempler er India (6.3 mill i 2005, men ingenting de foregående to år), Indonesia (7,7 mill og ingenting de foregående to år) og Thailand (5 mill, hvor det ikke har vært bevilget noe til forskning siden 2000).

Støtte til høyere utdanning fordelt på land

Ser vi på de samarbeidslandene som får høyest støtte til høyere utdanning fra norsk bistand er det visse likhetstrekk med statistikken over forskningsbistand. Det er tre land som peker seg ut og ligger milevidt foran de øvrige (eksklusive globale/regionale midler og Jugoslavia) og disse er Tanzania, Uganda og Sør-Afrika. Etiopia og Zimbabwe følger langt nede på listen.

I Uganda og Sør-Afrika er det for øvrig planer om utfasing av deler av støtten til høyere utdanning og forskning de nærmeste årene, dvs. den som kommer fra UD/ambassadene. Zimbabwe er ikke lenger samarbeidsland for norsk bistand, denne støtten vil dermed også fases ut når prosjektene utløper. I Tanzania er støtten under omlegging (fra en ordning hvor støtten ble forvaltet av ambassaden til en ordning hvor SIU forvalter støtten på vegne av ambassaden).

Nærmere om Norads ”forskningsbevilgning”

Retningslinjer for støtten

Norad har utviklet særskilte retningslinjer for de enkelte tilskuddsordningene innen kap.post 165.70 i Statsbudsjettet:

NUFU: Formålet er å støtte kapasitets- og kompetansebygging i sør innen forskning og høyere utdanning av relevans for nasjonal utvikling og fattigdomsreduksjon, gjennom samarbeid mellom institusjoner for forskning og høyere utdanning i Sør og tilsvarende i Nord. Ordningen forvaltes av SIU

Norads program for masterstudier (NOMA): Overordnet mål er å bidra til å utdanne ansatte i offentlig og privat sektor og NGOer i utviklingsland og å bidra til at utviklingslandene selv kan utdanne disse. Dette søkes oppnådd gjennom et langsiktig samarbeid mellom universiteter og høyskoler i Sør og i Norge om utvikling av masterprogrammer som møter landets behov for kompetanse. Ordningen forvaltes av SIU

Norads kulturutdanningsprogram: Formålet er å styrke kulturinstitusjoner i Norges samarbeidsland som kan bidra til profesjonalisering av kunstnere og kunstformer. Ordningen forvaltes av SIU

Støtte til forskningsinstitusjoner i Sør: Formålet med ordningen er å styrke utviklingslandenes evne til å drive egen forskning innenfor fagområder og forskningsfelt som har relevans for landenes egen utvikling.

Ordningen er søknadsbasert og forvaltes av Norad. Det er ikke rom for nye søknader.

Forsknings- og institusjonssamarbeid med Sør (instituttsektoren): Formålet er å utvikle kunnskap og kapasitet innen anvendt forskning, samt å gi instituttsektoren i Norge anledning til samarbeid med institusjoner i Sør. Det er ikke tildelt midler siden 2003.

Utviklingsforskning i Norge: Formålet med ordningen er å støtte til utviklingsforskning av relevans for norsk utviklingspolitikk som bidrag til langsiktig kunnskapsutvikling som kan tjene som grunnlag for utforming av en helhetlig norsk utviklingspolitikk og planlegging og oppfølging av norsk bistand. Dette inkluderer også grunnbevilgning til det nordiske Afrikainstituttet og CMI.

Utdannings- og opplæringsstøtte: Formålet er å bidra til kompetanse – og institusjonsutvikling knyttet til den øvrige finansielle og faglige bistandsvirksomheten, gjennom støtte til kursvirksomhet i Norge, kompetanse- og stabsutviklings i samarbeidsland, lokale opplærings tiltak i samarbeidsland og regionale og internasjonale utdanningstilbud.

Ettergivelse av gjeld for studenter fra utviklingsland: Formålet med ordningen er å bidra til at studenter fra utviklingsland som har tatt utdannelse i Norge vender tilbake til sitt hjemland. Ettergivelse av gjeld for studenter fra utviklingsland som får utdanning i Norge på ordinære lånebetingelser i Statens lånekasse.

Organisering av støtten

Det har gjennom årene vært delt forvaltning av den såkalte ”forskningsbevilgningen mellom” UD og Norad (kap.post 165.70 i Statsbudsjettet). Det betegner en ny bevilgning opprettet i budsjettet for 1995, og bevilgningen rommer støtte til høyere utdanning og forskning, samt opplæringsstøtte (figur xx). . Fra slutten av 1980 tallet var det diskusjon om å samle feltet og oppnå bedre synergi, eks. i et eget forvaltningsorgan slik Sverige har etablert med Sida/Sarec. Dette ble imidlertid ikke realisert. UD overførte en del forskningstiltak til Norad i 1995. Etter 1999 – og trolig som en konsekvens av at UDs strategi anbefalte styrket koordinering - ble

også flere deler av samarbeidet overført Norad, bl.a NUFU og "Annet forskningssamarbeid". Etter 2004 ble det bilaterale samarbeidet med utviklingsland omorganisert og mer av ansvaret ble overført til landnivået. Som statistikken har vist (se statistikk side XX) førte dette imidlertid ikke til noen vekst i bevilgningene til høyere utdanning og forskning.

UDs retningslinjer fra 1995 fastslo at formålet med støtte var å bidra til å bygge opp nasjonal forskningskompetanse og forskningsforvaltning på grunnlag av landenes egne prioriteringer. Der det ikke foreligger nasjonal politikk for FoU-sektoren skal Norad vurdere å støtte utforming av nasjonal politikk.

UD strategi for høyere utdanning og forskning ble utarbeidet i mars 1999. Strategien videreførte retningslinjene av 1995, men la større vekt på velfungerende universiteter som samfunnsinstitusjoner av avgjørende betydning for økonomisk, politisk og sosial utvikling.

Etter omorganiseringen av bistandsforvaltningen i 2004, ble ansvaret for høyere utdanning og forskning finansiert via land- og regionbevilgninger overført til UD, mens Norad fortsatt har ansvar for "forskningsbevilgningen" inkludert norsk utviklingsforskning. Norad etablerte i 2006 et eget forskningsnettverk med UD for å bidra til bedre informasjonsutveksling. .

Før 1999 satt det saksbehandlere i UD som behandlet søknader til støtte, denne arbeidsformen ble etter hvert endret og mer av ansvaret ble overført til Norad. Imidlertid er det fortsatt noe forskningsstøtte som gis direkte fra UD til forskning av mer direkte policy-relevans, i tillegg til støtte og prosjekter via land og regionramme. Norad er da som regel involvert i den faglige rådgivningen.

Samtidig som mer av ansvaret ble overført til Norad, ble det også en gradvis delegering av denne støtten via Norges forskningsråd og Senter for internasjonalisering av høyere utdanning. Dette har ført til at støtten i dag er langt mer prinsipiell og forskningsstrategisk enn tidligere tiders mer tilfeldige tildelinger.

De senere årene har altså to parallelle prosesser funnet sted;

- Overføring av deler av bevilgningen fra UD til Norad. Dette har skjedd stykkevis og delt. Dette gjelder for eksempel utviklingsforskning og gjeldslette for kvotestudenter, NUFU ble eksempelvis overført til Norad i 1999. Det tidligere stipendprogrammet, nå NOMA (Norads program for masterstudier), har imidlertid alltid ligget hos Norad. Fra 2004 ble finanseringen av høyere utdanning og forskning og forskning via land- og regionrammer overført UD, og Norad overtok ansvaret for norsk utviklingsforskning. Norad ble dermed gitt ytterligere mulighet til å selv og foreta strategiske grep i administrasjonen av forskningsbevilgningen. I UD har forskning hatt en forankring i utviklingspolitisk avdeling med en person. I tillegg har også UD andre bevilgninger (eks. fred og forsoning og multikanaler) hvor UD selv deler ut midler.
- Endring vekk fra detaljert styring over til overordnede føringer og desentralisering av administrasjonen av en del av programmene. Dette gjelder bl.a programmene innen utviklingsforskning som er lagt til Forskningsrådet, og NUFU, Stipendprogrammet/nå NOMA og andre mindre programmer (Kultur, Lærerutdanning) som er lagt til SIU.

Eksternaliseringen/delegeringen av den operative delen av programmene frigjør tid og ressurser til mer tid til strategisk arbeid i Norad og UD, samtidig innebærer dette også

imidlertid fortsatt betydelig arbeidsinnsats, ikke minst til overordnet styring og dialog bl.a via årsrapport/regnskap/budsjett, programkomitedeltakelse og de halvårslige samrådsmøter.

Internt i Norad har forskningsbistanden hatt ulike organisasjonsmodeller, fra 2001 helhetlig samlet i en fagavdeling (med unntak av ett år delvis delegert til andre fagavdelinger). Etter omorganiseringen i 2006 er feltet igjen samlet i en avdeling, inkludert støtte til utviklingsforskning som noen år lå i Evalueringsavdelingen.

Fra de øvrige avdelingene i Norad har det blitt nevnt at ordningene for å støtte forskning i samarbeidslandene er lite oversiktlige og at det er uklart hvordan avdelingene kan benytte disse. Ettersom formålet med ordningene primært er å drive kapasitets- og institusjonsutvikling i samarbeidslandene, og ikke produsere anvendt kunnskap for bistandsadministrasjonene, så er ikke nødvendigvis sistnevnte et tungt argument for endring av den totale innretningen på virkemidlene. Det kan her være andre mekanismer som eksempelvis rammeavtaler med forskningsinstituttene, som kan være mer egnet til mer kortsiktige kunnskapsbehov hjemme. Rammeavtalene forventes å gi kunnskap av mer anvendt art, mens forskningsbevilgningen i større grad går til mer langsiktige prosjekter og tiltak. I tillegg kommer finansiering av Faglig samarbeid (kap.post 165.71) som også kan være en relevant finansieringskilde der norsk ekspertise skal benyttes ute i et mer kontraktsregulert forhold.

Det er følgende utfordringer for Norads "forskningsbevilgning":

- Å motvirke at forskningsbevilgningen blir en restpost, når tiltak ikke har funnet finansiering andre steder.
- Å sikre at forskningsbevilgningen ivaretar den nødvendige langsiktighet
- Å synliggjøre hvordan forskningsbevilgningen bidrar til å understøtte andre sektorer
- Å få til mekanismer og dialog for å sikre at de kunnskapsbehovene som Norads fagavdelinger, ambassader og UD har blir adressert på en systematisk måte, enten via "forskningsbevilgningen" eller via andre finansieringskanaler.

I Norads strategi fra 2006, Norads strategi mot 2010, heter det at Norad vil forenkle tilskuddsforvaltningen og legge hovedvekten på tilskuddsmottakernes resultater og kapasitet til å nå avtalte mål. Dette skal gjøre forvaltningen mer effektiv og gi mer plass til faglig samarbeid med organisasjonen, næringslivet og forskningsmiljøene.

Støtten til høyere utdanning og forskning i utviklingsland skal bidra til at samarbeidslandene kan produsere og formidle kunnskap som er relevant for nasjonal utvikling. Støtten til norsk utviklingsforskning skal bidra til å bedre kunnskapsgrunnlaget for norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Det er behov for tett faglig dialog med forskningsmiljøer i Norge og i Sør, og å bidra til anvendelse av kunnskap basert på forskning.

Skrevet av seniorrådgiver Kristin Hauge, Norad.

Vedlegg 5 Spørreundersøkelse til de norske ambassadene i bistandsland

Innledning

Arbeidsgruppen gjennomførte i slutten av april en spørreundersøkelse til ambassadene som forvalter bistandsmidler under 03-området. Undersøkelsen ble gjennomført ved å sende et skjema til alle 31 ambassadene i denne kategorien, hvorav 30 svarte på spørsmålene.

Spørreundersøkelsen ble gjennomført for å kartlegge ambassadenes nåværende engasjement i høyere utdanning og forskning, for å se hvilke planer ambassadene har om utfasing eller om nye tiltak innen høyere utdanning og forskning, hvordan ambassadene ser på høyere utdanning og forskning som virkemiddel for å oppnå resultater innen andre sektorer og prioriterte satsingsområder og for å kartlegge ambassadenes kjennskap til hvilke muligheter og ordninger som finnes for høyere utdanning og forskningstiltak.

En svarprosent på 96,8 må regnes som meget bra og svarene burde dermed gi et helhetlig bilde av den reelle situasjonen i de ulike samarbeidslandene mht Norges innsats innenfor høyere utdanning og forskning.

Hovedinntrykk fra undersøkelsen

Hovedinntrykk fra undersøkelsen er at ambassadene i forvaltning av norske bistandsmidler i liten grad benytter tiltak innen høyere utdanning og forskning som sektorunderstøttende virkemiddel. Kun 6 av de 30 ambassadene som responderte, rapporterer om en del innsats inne høyere utdanning og forskning. To av disse rapporterer om at støtten skal utfases fordi utdanning ikke er et prioritert område (Uganda, Etiopia). I Sør-Afrika er det generelle planer om utfasing. I Tanzania er støtten under omlegging, men det er planer om en viss økning av innsatsen. Over halvparten av ambassadene ser høyere utdanning og forskning som viktig, men bare litt over 20 %, bruker tiltak innen høyere utdanning og forskning aktivt som virkemiddel for å oppnå målene innen de sektorene som er innsatsområder for ambassaden i landet. De ambassadene som oppgir årsaker til manglende eller beskjedent engasjement innen høyere utdanning og forskning holder i hovedsak fram to argumenter:

1. manglende administrativ kapasitet ved ambassadene
2. ikke tilstrekkelige bevilgninger

En tredje årsak som framkommer som kommentarer i sammenheng med andre spørsmål er enkelte ambassaders oppfatning av at høyere utdanning og forskning er en egen sektor som det ikke lenger skal satses på (i alle fall gjelder dette utdanning). Denne forståelsen må bygge på de signalene som er gitt fra utenriksdepartementet og en tolkning av at regjeringen ikke lenger satser på utdanning, men at bistanden skal følge de fem hovedsporene hvor utdanning ikke er inkludert. Høyere utdanning og forskning oppfattes bare i beskjeden grad å være et mulig virkemiddel for å nå målene innen satsingsområdene.

Resultatene

Nåværende innsats inne høyere utdanning og forskning.

Fra ambassadene rapporteres det en større innsats innen forskning og høyere utdanning i seks land (Etiopia, Tanzania, Uganda, Vietnam, India og Sør-Afrika). I en tredjedel (10 land) av landene rapporteres det om noe støtte, dvs. mindre enkelttiltak. En tredjedel av ambassadene oppgir eksplisitt at høyere utdanning og forskning ikke er relevant for dem eller at de ikke har tiltak løpende eller planer om å initiere slike tiltak.

Planer. I de landene hvor det i dag er en innsats innen høyere utdanning og forskning rapporterer flere om at støtten skal fases ut helt eller delvis. Det vil si at det planlegges ikke forlengelse av eksisterende tiltak ved utløp av kontrakt eller inngåelse av nye kontrakter i kommende år. Uganda og Etiopia rapporterer at årsaken til utfasing er at verken utdanning eller forskning er prioriterte sektorer for samarbeid. Fra Uganda antydes det imidlertid at høyere utdanning og forskning vurderes som tiltak innen andre prioriterte sektorer bl.a. ”gender” og fredsbygging. Ambassaden i Addis Abeba (Etiopia) rapporterer at de ikke lenger vil bruke dette virkemidlet på grunn av bl.a. manglende akademisk frihet og mangel på administrativ kapasitet ved universitetene. I Sør-Afrika er det generelle planer om utfasing på grunn av den generelle økonomiske utviklingen i landet, dvs. at man her skal gå over til normale diplomatiske forbindelser og samarbeid. I Tanzania vurderes det endringer i støtten, men samtidig også en økning både til høyere utdanning og forskning. Ambassaden i Dar es Salaam er den eneste som klart uttrykker at det er planer om økt innsats innen høyere utdanning og forskning.

Ambassaden i Maputo (Mosambik), hvor det i dag bevilges litt støtte til forskning innen sektorprogrammet på fisk, uttrykker at de har planer om å øke innsatsen. Fra ambassaden i Islamabad (Pakistan), som i dag ikke bevilger penger til høyere utdanning og forskning, uttrykkes det også et ønske om å øke innsatsen. Også land som Brasil, India, Bosnia Herzegovina, som ikke er blant de tradisjonelle bistandslandene, uttrykker et ønske om økt innsatsen innen dette området. Fra ambassaden i Lusaka (Zambia) rapporteres det at man vurderer å ta opp høyere utdanning i sektordialogen på utdanning.

I åtte land (Palestinske områder, Guatemala, Vietnam, Indonesia/Øst-Timor, Nepal, Malawi, Angola, Bosnia-Herzegovina) uttrykker ambassadene at tiltakene som finansieres i dag fortsatt vil finansieres.

Ambassadenes syn på høyere utdanning og forskning som virkemiddel.

Ambassadene ble spurt om sitt syn på betydningen av høyere utdanning og forskning som virkemiddel for å oppnå målsetninger innen andre områder. Fra 17 av ambassadene (56 %) uttrykkes det at høyere utdanning og forskning er viktig eller meget viktig for å målsetningene. Enkelte uttrykker også at det er avgjørende for å nå målsetningene innen satsingsområdene. De resterende ambassadene har ikke besvart spørsmålet.

Ambassadenes erfaringer med høyere utdanning og forskning og bruk av disse som virkemiddel.

Sju av ambassadene sier de bruker høyere utdanning og forskning aktivt som virkemiddel. Seks ambassader svarer at de i liten grad benytter seg av dette som virkemiddel. Seks ambassader svarer at de ikke benytter seg av høyere utdanning og forskning som virkemiddel. Elleve ambassader besvarte ikke spørsmålet.

De ambassadene som beskriver sine erfaringer med høyere utdanning og forskning er utdelt positive, men viser også til en rekke utfordringer denne typen samarbeid bringer med seg. Dette gjelder forholdet til langsiktighet og muligheter for å oppnå "noe" innenfor de tidsrammene man har for tiltakene. Det nevnes spesielt fra en ambassade at tålmodighet er viktig. Det nevnes at det er store utfordringer i forhold til å kvalitets- og kapasitetsvurdere de institusjonene som det er aktuelt å samarbeid med for å kunne vurdere om de er i stand til å gjennomføre. Formidling av resultatene og bidrag til allment tilgjengelig kunnskap nevnes også som en utfordring av flere ambassader. Formidling er et punkt flere av ambassadene nevner som noe man spesielt setter fokus på.

Samarbeid med andre lands ambassader eller norske ambassader i regionen.

Hovedinntrykket er at de norske ambassadene i meget begrenset grad samarbeider med andre lands ambassader om tiltak innen høyere utdanning og forskning. Det er også kun sporadisk samarbeid mellom norske ambassader regionalt. Halvparten av de ambassadene som har tiltak beskriver at det er noen form for samarbeid, men dette dreier seg i hovedsak om sporadisk kontakt. De ambassadene som har et noe mer formalisert samarbeid er; Tanzania, hvor det samarbeides med Sverige om utdanning (Norge er delegert partner), Indonesia/Øst-Timor hvor det er felles finansiering med Sverige av forskningssamarbeid (Demos/UiO), De norske ambassadene i Zambia, Mosambik og Sør-Afrika samarbeider noe innen SANTED samt at Sør-Afrika og Zambia samarbeider om oppfølgingen av støtten til SAIH, Sør-Afrika nevner også at det er noe samarbeid med de andre nordiske ambassadene, Bosnia-Herzegovina samarbeider med Sverige og USA om finansiering av masterstudier i henholdsvis Gender og religionsstudier ved Universitetet i Sarajevo.

Kjennskap til §2.2 i NOMA og NUFU avtalene.

Halvparten av ambassadene besvarer ikke dette spørsmålet. Av de som besvarer er det 80 % som kjenner til den muligheten som ligger i §2.2 og 40 % av disse har vurdert brukt eller har benyttet seg av denne muligheten. 10 % av ambassadene svarer eksplisitt at de ikke er kjent med §2.2. To ambassader (Malawi og Angola) har løpende prosjekter under denne paragrafen. Malawi har et NUFU-prosjekt hvor det gjenstår en utbetaling og som ikke vil bli fornyet når kontrakten utløper. I Angola har man nylig startet et NOMA-program innen geovitenskap. Statoil og Hydro er inne på finansieringssiden, men bidrar også faglig. Programmet er et samarbeid mellom NTNU og Augustinho Neto Universitetet.

Organisering av forvaltning av tiltakene innen høyere utdanning og forskning.

En tredjedel av ambassadene besvarer spørsmålet om hvordan forvaltningen er organisert ved ambassaden. Resten av ambassadene besvarer ikke spørsmålet eller sier det ikke er relevant siden de ikke har noen tiltak. På 75 % av ambassadene som besvarer spørsmålet er forvaltningen organisert etter sektor. Det vil si at den som har ansvaret for sektoren også forvalter høyere utdanning og forskningstiltakene som sorterer under sektoren tematisk. De resterende ambassadene (Tanzania og Sarajevo) har én saksbehandler med ansvar for denne typen tiltak. Ambassadene ble også bedt om å si noen om tidsbruken på forvaltning av denne typen tiltak og svarene tyder på at de som har slike tiltak ikke bruker noe mer eller mindre tid på denne typen tiltak sammenlignet med andre typer tiltak. Enkelte ambassader nevner imidlertid at det kunne vært ønskelig å bruke mer tid i vurderingsfasen da denne typen tiltak framstår som mer krevende å vurdere i forhold til innhold og kvalitet sammenlignet med

andre tiltak. Det etterlyses bedre muligheter til å gjøre en vurdering av akademisk kvalitet på institusjoner og program/prosjekt, for eksempel ved å etablere en ordning i Norad.

Behov for koordinering.

En tredjedel av ambassadene besvarer dette og alle uttrykker at det er behov for bedre koordinering. Bedre koordinering er imidlertid i all hovedsak ensbetydende med bedre informasjon. Dette gjelder informasjon om de globale ordningene og informasjon om regionale tiltak og hvordan disse kan benyttes av ambassadene. Det blir imidlertid også uttrykt et behov for å kunne koordinere tiltak over landbevilgningen med tiltak over de globale ordningene (NOMA, NUFU).

Andre forhold.

Flere ambassader etterlyser bedre informasjon om de ordningene som finnes for høyere utdanning og forskning. Fra ambassadene i de land som i dag ikke kvalifiserer til å støtte fra NOMA og NUFU ordningene etterlyses det etablering og beskrivelse av muligheter for disse til å bidra innenfor høyere utdanning og forskning. Ordninger i Norge som støtter norske universiteters mulighet til å etablere og drive samarbeid med universiteter i mellominntektsland etterlyses. Kunnskapsdepartementet antydes å være riktig adresse for dette. Også fra ambassader i lavinntektsland etterlyses det ordninger for finansiering av norske forsknings- og utdanningsinstitusjoner til å gjennomføre forprosjekter so studier for å skape nye kontakter og komme med forslag til samarbeidsprosjekter. Dette for å få flere institusjoner på banen slik at samarbeidet ikke ble fullt så dominert av allerede etablerte relasjoner.

Diskusjon

De fleste ambassadene uttrykker at høyere utdanning og forskning er viktig for at resultatmålene for bistanden skal kunne nås. Flere ambassader understreker også at dette er viktig for mottakerlandene selv for bedre å kunne ivareta egne interesser i forhold til andre land og i forhold til egen utvikling. I ambassadenes strategiske planer som ble levert i mai er det flere som uttrykker bekymring for landenes kapasitet. Kapasitetsproblemer anføres som en kritisk faktor for måloppnåelse av flere ambassader inne flere sektorer. Ambassadene gir imidlertid ingen svar i sine planer på hvordan de vil forholde seg til dette problemet. En mulig løsning for å redusere risiko for forfeilede program vil være å satse mer på høyere utdanning og forskning slik at tilgangen på kvalifisert personale øker for landets forvaltning.

Det er varierende forståelse blant ambassadene i forhold til hvordan og om høyere utdanning og forskning kan benyttes som virkemiddel. Det at flere ambassader uttrykker at tiltak innen høyer utdanning og forskning enten må fases ut eller ikke kan tas i bruk fordi utdanning og forskning ikke er satsingsområder eller prioriterte sektorer er det grunn til å uttrykke en viss bekymring over. Her må de signalene/instruksene som har blitt gitt fra UD ha vært for utydelige. Det at hele to tredjedeler av ambassadene har få eller ingen tiltak løpende eller mangler planer om tiltak innen høyere utdanning og forskning styrker denne antakelsen. Et annet forhold som kan ligge til grunn for dette kan være at tiltak innen høyere utdanning og forskning ses på som luksustiltak som ikke kan prioriteres eller at det kan virke for kompliserte å vurdere og forvalte disse tiltakene.

Det er interessant at det etterlyses hjelp til vurdering av kvaliteten på programmer og prosjekter innen høyere utdanning og forskning. Det tyder på at de som arbeider med dette ved ambassadene ønsker at dette skal gjøres på en skikkelig måte med best mulig effekt og mulighet for å nå resultatmålene. Dersom det skulle bli mer vanlig å iverksette slike tiltak ved ambassadene vil antakelig behovet for slike støtteordninger øke

Konklusjoner

1. En tredjedel av ambassadene definerer ikke tiltak innen høyere utdanning og forskning som relevant for sin virksomhet.
2. Det er for få ambassader som setter i verk eller har planer om tiltak innen høyere utdanning og forskning.
3. Det er behov for å gi ambassadene klarere instruks om at høyere utdanning og forskning skal vurderes som virkemiddel i forhold til alle innsatsområder.
4. Det er behov for å iverksette ordninger som kan støtte ambassadene i etablering og forvaltning av slike tiltak. Det er også behov for å informere bedre om de tilbudene som ligger der allerede i dag.
5. Det er behov for å bedre informasjonen om de ordningene som eksisterer for støtte til høyere utdanning og forskning. Det er også behov for å synliggjøre hvordan ambassadene kan benytte seg av disse for bl.a. å etablere tiltak over egne bevilgninger.
6. Det bør vurderes om det skal etableres egne ordninger for etablering av kontakt og utvikling av prosjekter mellom norske institusjoner for høyere utdanning og forskning og ditto i samarbeidsland (såkornmidler).

Skrevet av seniorrådgiver Jarle T. Bjerkholt

Vedlegg 6 Spørreskjema brukt i Spørreundersøkelse om høyere utdanning og forskning til de norske ambassadene våren 2007

Dere har tidligere mottatt informasjon om arbeidsgruppen for utarbeidelse av plattform for bilateral bistand til høyere utdanning og forskning i utviklingsland. (Mandatet er også vedlagt denne e-posten). Arbeidsgruppen er nedsatt av statssekretær Anne Stenhammer i UD Arbeidet ledes av Utenriksdepartementet ved Utviklingspolitisk seksjon. Norad er sekretariat for arbeidet. Arbeidsgruppens medlemmer for øvrig kommer fra Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU), Norges forskningsråd (NFR), Universitets- og høyskolerådet (UHR) og Kunnskapsdepartementet (KD). I den forbindelse ber vi dere svare på noen spørsmål som vil være en viktig del av informasjonsgrunnlaget for dette arbeidet.

Vi antar at det vil ta ca 40 minutter å fylle ut skjemaet. Skjemaet er laget i tabellform og du kan bare fylle rett inn under hvert spørsmål. Bruk den plassen du har behov for.

Vi ber om at utfylt skjema er oss i hende **innen 25. april**.

Skjemaet sendes: jarle.bjerkholt@norad.no med kopi til kristin.hauge@norad.no og gerd.pettersen@mfa.no.

Har du spørsmål til undersøkelsen eller arbeidet forøvrig kan du kontakte:

Kristin Hauge: kristin.hauge@norad.no, +47 2224 2056 eller
Jarle T. Bjerkholt: jarle.bjerkholt@norad.no, +47 2224 0421

Vi vil også ta kontakt med noen av ambassadene i løpet av de nærmeste to ukene for å få et inntrykk av hvordan spørreskjema har blitt mottatt og også få en direkte tilbakemelding på hvordan ambassaden ser på dette arbeidet.

Vi takker for at dere tar dere tid til å fylle ut skjemaet og ønsker dere lykke til!

Administrativt

Ambassaden i:

Navn på person som fyller ut skjema:

Stilling:

Hvor lenge har du hatt ansvar for bevilgninger til høyere utdanning og forskning ved ambassaden:

Har du erfaring med denne typen tiltak/bevilgninger fra andre ambassader, UD eller Norad, spesifiser:

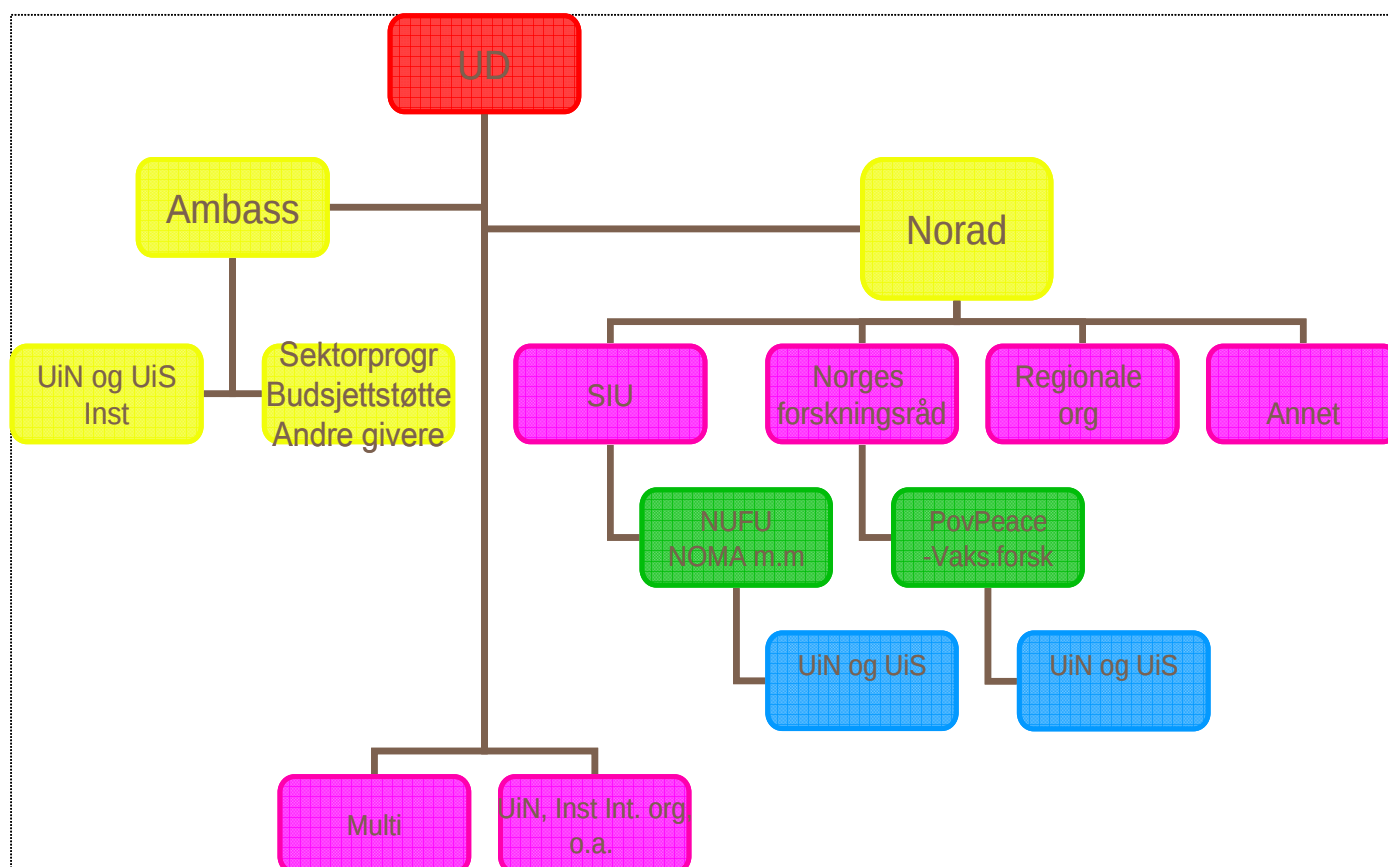
Kontaktperson for senere kontakt:

Spørsmål 1: Hva bevilges til høyere utdanning og forskning i dag? (Her er det viktig å både ta med det som bevilges direkte og indirekte gjennom andre typer avtaler. Det kan gjerne skilles mellom høyere utdanning og forskning, hvis ønskelig)
Spørsmål 2: Hvor mange tiltak har ambassaden i dag innen høyere utdanning og forskning,
Spørsmål 3: Hvilke typer institusjoner har ambassaden avtaler med i dag (universiteter, institutter, andre høyere utdannings eller forskningsinstitusjoner offentlige eller private)?
Norske institusjoner:
I samarbeidslandet:
Andre (eks. regionale):
Spørsmål 4: Har ambassaden planer om å inngå avtaler om nye tiltak innen høyere utdanning og forskning de neste tre år? Hvis ja, antyd omfang og spesifiser innen hvilke områder og med hvilke institusjoner hvis mulig.
Spørsmål 5: Hvilke planer har ambassaden om å inngå avtaler om støtte til høyere utdanning og forskningstiltak innen regjeringens prioriterte områder?
Spørsmål 6: Har ambassaden konkrete planer om å fase ut pågående tiltak innen høyere utdanning og forskning? Hvis ja, hvorfor? Innen hvilken tidsperiode?
Spørsmål 7: Hvordan ser ambassaden på betydningen av høyere utdanning og forskning som virkemiddel for å oppnå målsetninger innen andre områder? Gi din vurdering separat for hvert av områdene høyere utdanning og forskning.
Spørsmål 8: Bruker ambassaden aktivt høyere utdanning og forskning som virkemiddel innen andre områder/sektorer?
Spørsmål 9: Hvilke erfaringer har ambassaden med høyere utdanning og forskning som virkemiddel? Hvilke utfordringer?

Spørsmål 10: Er ambassaden kjent med §2.2 ³⁸ i avtalene for Nasjonalt program for utvikling, forskning og utdanning (NUFU) og Norads program for masterstudier (NOMA) og i så fall, har ambassaden anvendt eller vurdert å anvende denne muligheten?
Spørsmål 11: I hvilken grad samarbeider ambassaden med andre ambassader i landet og andre ambassader i regionen (norske og andre) om tiltak innen høyere utdanning og forskning? Gi noen eksempler på samarbeid.
Spørsmål 12: Hvordan organiserer ambassaden forvaltningen av sin portefølje innen høyere utdanning og forskning? Tidsbruk? Er det særskilte utfordringer knyttet til denne styring og forvaltning av slik støtte?
Spørsmål 13: På hvilken måte bidrar ambassaden til at støtten innen høyere utdanning og forskning bidrar til kunnskapsutvikling i samarbeidslandet?
Spørsmål 14: Mener ambassaden at det er behov for bedre koordinering og organisering av virksomheten innen høyere utdanning og forskningsområdet? (flyttes ned?)- Angi gjerne forslag til koordineringstiltak.
Spørsmål 15: Er det andre forhold ambassaden mener det er viktig å informere arbeidsgruppen om?

³⁸ §2.2 innebærer at Norad (og ambassadene) kan ta initiativ til at rammeverket og styringssystemet etablert for NUFU og NOMA også kan bli brukt ved styring og forvaltning av separat finansierte aktiviteter. Dette innebærer at SIU kan påta seg administrasjon av særskilte tiltak, og at dette kan styres via styringssystemet etablert for programmene (programstyrer, samrådsmøter mellom Norad og SIU).

Vedlegg 7 Oversikt over aktører innen norsk bistand til høyere utdanning og forskning

Noen merknader:

Universitets- og høyskolerådet er ikke inkludert i modellen, da det ikke lenger kanaliseres midler gjennom rådet.

Midlene som går fra Norad til SIU og Forskningsrådet styres via samrådsmøter. På programnivå styrer SIU og Forskningsrådet dette via programstyremøter.

Fra 2004 er SIU – slik som Norges forskningsråd – et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter under Kunnskapsdepartementet.

Norad er faglig rådgiver også overfor UD og ambassadene.

I noen tilfeller administrerer SIU midler som kommer fra ambassadene, eks. via paragraf 2.2 i NUFU-avtalen (pt under forberedelse i Tanzania) samt ambassadens direkte støtte til tre universiteter i Tanzania.

UiN= Universiteter og høyskoler i Nord (Norge)

UiS= Universiteter og høyskoler i Sør

Seniorrådgiver Kristin Hauge

Vedlegg 8 Utkast til sjekkliste for støtte til høyere utdanning og forskning på landnivå

Sjekkliste for ambassadestøtte til høyere utdanning og forskning

1. Er det kjennskap til hva andre givere gjør innen høyere utdanning og forskning i landet?
2. Hvordan kan norsk støtte til høyere utdanning og forskning harmoniseres med andre givere?
3. Er det mulig å inkludere en sektordialog innen den generelle budsjettstøtten om kapasitetsbygging generelt og høyere utdanning og forsknings spesielt?
4. Hvis det gis sektorstøtte til utdanning; er høyere utdanning og forskning inkludert i de nasjonale planer og strategier?
5. Hvis sektorstøtten til utdanning er delegert; se over.
6. Hvordan er støtte til høyere utdanning og forskning inkludert i øvrige sektorprogrammer?
7. Hva slags kunnskapsbehov har ambassaden innen sine ansvarsområder? Hvordan kan disse styrkes/dekkes via norske eller andre forskningsmiljøer?
8. Hvordan kan langsiktig kapasitetsutvikling stimuleres innen de sektorer/tema som ambassaden prioriterer?
9. Hvis det vurderes å gi direkte støtte til norske og/eller lokale forskningsmiljøer; sjekk om disse innehar tilstrekkelig kvalitet (norske institusjoner skal være NOKUT-kreditert for å kunne gi grader)
10. Hvis det vurderes å gi støtte via norske miljøer; er det lokale forskningsmiljøer som kan støttes/koples på?
11. Hvis det vurderes å gi støtte via norske miljøer; er det ønskelig med en utdanningskomponent lokalt?
12. Ved eventuell direkte støtte til forskningsinstitusjoner; eksisterer det nasjonale forskningsråd som støtten kan kanaliseres gjennom?
13. Hva gjøres nasjonalt og fra andre givere for å bygge oppunder et forskningsrådsnivå i landet som kan dele ut midler etter konkurranse?
14. Er det relevant å benytte NUFU §2.2 organisering og finansiering for samarbeidsprosjekter og -nettverk?
15. Er det relevant å kanalisere støtte via Norges forskningsråd?
16. Er det vurdert å etablere et forskningsfond (jfr. Nepal-programmet?)
17. Er det vurdert å etablere støtteformer sammen med andre land i regionen?
18. Hva slags bistand trenger ambassaden (husk bestillinger til Norad)?

Skrevet av seniorrådgiver Kristin Hauge, Norad

Vedlegg 9 Modeller for samarbeid innen norsk støtte til høyere utdanning og forskning i utviklingsland

Støtte fra UD

- Støtte via Norad (se nedenfor)
- Direkte støtte til norske forskningsmiljøer
- Støtte via land- og regionramme
- Støtte via multilaterale organisasjoner

Støtte fra Norad

- Programmer via SIU og Norges forskningsråd (se nedenfor)
- Regional støtte

Støtte fra ambassader/landnivå

- direkte støtte til hele eller deler av universiteter (eks. i Tanzania, Uganda, Etiopia, Vietnam)
- støtte via nasjonale forskningsråd (Sør-Afrika-programmet, hvor Norges forskningsråd er involvert på norsk side, og det tilsvarende i Sør-Afrika)
- støtte via forskningsfond (eks. Nepal)
- støtte til høyere utdanning via sektorprogrammer i regi av sektormyndighetene (eks. i Zambia, og under planlegging i Nepal)
- støtte til høyere utdanning og forskning via sektorbudsjettstøtte og generell budsjettstøtte. (Vi har ikke informasjon om at det faktisk har vært gjennomført dialogmøter ang høyere utdanning og forskning).

Programmer administrert av SIU

- Samarbeidsprogrammer basert på institusjonsutvikling
 - Eks. NUFU (har også en kvalitetsdimensjon i det felles forskningssamarbeidet, samt vekt på likeverdig partnerskap), Norads program for masterstudier (Noma) skal bidra til oppbygging av masterprogrammet, Sudan-programmet er under planlegging.

Programmer administrert av Norges forskningsråd

- Samarbeidsprogrammer basert på kvalitet (Eks. Sør-Afrika og Vest-Balkan)
- Norsk utviklingsforskning

Eksempler på støtteformer:

1. Samarbeidsprogrammet i forskning og høyere utdanning med Vest-Balkan finansiert av Forskningsrådet og SIU

Siden 1990-årene har Utenriksdepartementet finansiert samarbeidsprogrammer innen forskning og høyere utdanning med en rekke land i den tidligere østblokken. Programmet skal utvikle kompetanse og kapasitet ved høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner i samarbeidslandene

Ansvar for fordeling av midler i programmet og for valg av prosjekter ligger hos et programstyre som er oppnevnt dels av SIU dels av Norges forskningsråd og som har representanter for universitets- og høyskolesektoren og instituttsektoren. Utenriksdepartementet og Kunnskapsdepartementet har hver sin observatør i programstyret.

SIU har sekretariatfunksjon for administrasjonen og programstyret i samarbeid med Norges forskningsråd.

2. Programmer finansiert av Norges forskningsråd

2.1 Forskningsprogrammet Sør-Afrika-Norge

Forskningsprogrammet er finansiert fra ambassaden i Pretoria og fra Sør-Afrika (Norge betaler omlag 42 mill, mens 9 kommer fra sør-afrikansk side).

Programmet inkluderer en rekke fagområder, som helse/medisin/hiv aids, IKT, marine ressurser, miljø/økologi/energi, styresett/demokratisering/sosial utvikling, økonomisk vekst og globalisering, utdanning m.fl. Fokus for programmet er å få flere svarte og kvinner inn i forskning.

Programmet er administrert av Norges forskningsråd på norsk side, og fra tilsvarende på sør-afrikansk side. Det er etablert en Joint Committee med representasjon både fra norsk og sør-afrikansk side (hvor bla KD er representert).

(I tillegg kommer programmer for norsk utviklingsforskning)

3. Programmer administrert av SIU i samråd med Norad

Midlene går fra Norad til SIU og er regulert i en egen avtale. Norad og SIU har halvårslige samrådsmøter for å godkjenne budsjett, regnskap og fremdrift i NUFU, NOMA, Stipendprogrammet Sør-Afrika, Lærerutdanningsprogrammet, Kulturutdanningsprogrammet og paragraf 2.2 Noma-Angola.

2.1 Nasjonalt program for utvikling, utdanning og forskning (NUFU)

NUFU er et program for selvstendige akademisk samarbeid basert på initiativ fra forskere og institusjoner i Sør og deres partnere i Norge. Programmet støtter institusjonelt samarbeid og prosjekter mellom norske universiteter/høgskoler og deres partnerinstitusjoner i Sør som er rettet mot å bygge bærekraftig kapasitet og kompetanse innen forskningsbasert utdanning ved universiteter i Sør.

Ansvar for fordeling av midler i programmet og for valg av prosjekter ligger hos et programstyre som er oppnevnt av SIUs styre og som har representanter for universitets- og høyskolesektoren. Norad har observatørstatus i programstyret, samt oppnevner en av medlemmene. SIU har sekretariatfunksjon for programstyret og forbereder saker til programstyrets møter.

Hver prosjektsøknad blir gjenstand for en ekspertvurdering av uavhengige eksterne evaluatører. Prosjektene skal også prioriteres av deltakende institusjoner.

2.2 Nærmere om § 2.2. i NUFU-avtalen

Denne paragrafen legger til rette for at Norad kan ta initiativ til at rammeverket og styringssystemet etablert for NUFU også kan bli brukt ved styring og forvaltning separat finansierte aktiviteter innen NUFUs ansvarsområder.

Pr. i dag er det under planlegging et særskilt forskningsprogram for naturressursforvaltning i Tanzania. Det er tidligere gitt støtte til forskningsaktivitet i Malawi, Sør-Afrika og Palestina hvor avtalene har vært mellom Norad og SIU. Den nye aktiviteten i Tanzania vil bli regulert i avtale mellom ambassaden i Dar og SIU.

2.3 Norads Masterprogram (NOMA)

NOMA er et program som støtter utvikling og drift av mastergradsprogrammer basert på samarbeid mellom institusjoner for høyere utdanning i land i Sør og i Norge. Målet for NOMA er å utdanne ansatte innen offentlig og privat sektor og frivillige organisasjoner i land i Sør. Mastergradsprogrammer er etablert og utviklet i Sør i nært samarbeid med norske institusjoner for høyere utdanning.

Ansvar for fordeling av midler i programmet og for utvalg av prosjekter ligger hos et programstyre som er oppnevnt av SIUs styre. Representantene er utvalgt etter dialog mellom Universitets- og høyskolerådet (UHR) og SIU. Norad har observatørstatus i programstyret, samt oppnevner en av representantene. SIU har sekretariatfunksjon for programstyret og forbereder saker til programstyrets møter.

2.4 Nærmere om §2.2 i NOMA-programmet

Også her er det lagt til rette for særskilt finansierte prosjekter/programmer. Dette gjøres nå via en tilleggsbevilgning via UD til Norad i Angola. Avtalen vil være mellom Norad og SIU.

2.5 Norads kulturutdanningsprogram

Norads kulturutdanningsprogram støtter samarbeidsprosjekter mellom institusjoner for høyere kulturutdanning i land i Sør og i Norge. Blant aktivitetene som støttes av programmet er studentstipender på diplom-, BA- og MA-nivå ved institusjoner i Sør, i Norge eller i kombinasjon (*sandwich-modellen*). Programmet støtter også utvikling av nettverk mellom institusjoner for høyere kulturutdanning i Sør.

Programmet er finansiert av Norad og administrert av SIU.

2.6 Lærerutdanningsprogrammet Sør-Nord

Lærerutdanningsprogrammet Sør-Nord er et pilotprogram som skal bidra til å styrke kvaliteten på lærerutdanningen i Sør og fungere som et middel til å bedre grunnutdanningen, og realisere FNs tusenårsmål om utdanning for alle.

Programmet er basert på prosjektsamarbeid mellom lærerutdanningsinstitusjoner i Norge og i land i Sør. Programmet er et pilotprogram for årene 2005-2007, er finansiert av Norad og administreres av SIU. En ekstern gjennomgang av programmet vil foreligge i juni 2007.

2.7 Stipendordning Sør-Afrika

Pilotprogrammet for studentutveksling med Sør-Afrika er basert på institusjonelt samarbeid mellom institusjoner for høyere utdanning i Sør-Afrika og Norge. Programmet gir stipender til

mastergradsstudenter ved sørafrikanske institusjoner slik at de kan ta kurs i Norge som en del av sin mastergrad. Programmet er administrert av SIU og finansiert av Norad

Formålet med programmet er todelt: 1) å øke mulighetene for sør-afrikanske studenter til å få stipender til studier i Norge, og 2) å oppfordre norske studenter til å ta en del av utdannelsen sin i et land i Sør.

Pilotprogrammet gjelder for årene 2006-2007, er finansiert av Norad og administreres av SIU.

2.8 Sudan

Det er under planlegging et samarbeidsprogram innen høyere utdanning og forskning i Sudan. Programmet skal trolig administreres under NUFU- rammeverket, hvor SIU har ansvar for administrasjonen.

4 Eksempler på støtte fra landnivå

4.1. Universitetsstøtte i Tanzania

Dette er en samarbeidsavtale mellom Utenriksdepartementet (UD), representert ved den norske ambassaden i Dar es Salaam, og SIU med det formål å bedre kvaliteten, relevans og resultater av den norske støtten til tre universiteter i Tanzania.

SIU skal under avtalen fungere som ambassadens førstelinjekontakt mot institusjonene, og skal stå for utvikling av nye og forbedrede systemer for rapportering og monitorering av virksomheten..

Den norske ambassade i Tanzania ønsker med avtalen å styrke den faglige og administrative kompetansen i forbindelse med gjennomføring av samarbeidsavtaler ambassaden har med tre universiteter i Tanzania. Avtalen mellom UD og SIU har en varighet på fem år og ble signert i 2006. Ambassaden har i dag samarbeidsavtaler med følgende tre institusjoner: University of Dar es Salaam, Sokoine University of Agriculture og Mzumbe University.

4.2 Støtten til Nha Trang Universitetet i Vietnam

Støtten går fra ambassaden i Hanoi til NTU innen fiskeriutdanning og –forskning gjennom en avtale mellom ambassaden og Utdanningsministeriet undertegnet i 2003. Fakultetet for fiskeriøkonomi, fakultetet for fiskeoppdrett, Centre for Bioteknologi og generell universitetsutvikling og –ledelse er områder for støtte i fase 1. I fase 2 som vil starte i 2008 ønsker NTU å utvide samarbeidet til å inkludere Fakultetet for ressursforvaltning. Tre universitet i Norge deltar i samarbeidet og bidrar med faglig bistand: Norges Fiskerihøgskole, Univ. i Tromsø; NTNU; Univ. i Bergen. Dette samarbeidet koordineres av NTU og Norges Fiskerihøgskole, som har inngått en institusjonssamarbeidsavtale.

En gjennomgang i 2006 konkluderte med at det er oppnådd mye på kort tid, og berømmet det institusjonelle samarbeidet som er etablert. Samarbeidet har bidratt til at NTU har fått godkjent en Mastergrad i fiskeriøkonomi, kan videreføre en Mastergrad i fiskeoppdrett og at NTUs stab får kompetanse innen forskning på relevante tema i sitt fagområde ved de to fakultetene. Samarbeidet er særlig strategisk for utviklingen av fiskerisektoren og for forvaltningen av sektoren fordi Fiskeri-

ministeriet i Hanoi og Provinsenes Fiskeriavdelinger i stor grad rekrutterer sitt personell fra dette universitetet.

4.3 Støtten til Makerere Universitetet i Uganda

Støtten går fra ambassaden i Kampala til universitetets institusjonelle utviklingsprogram. Dette programmet inkluderer følgende tematiske områder: Governance/Gender og Food, Nutrition and Value addition. I tillegg går norsk støtte til å styrke strategisk ledelse av universiteter, til informasjonsteknologi og til noe annen infrastruktur. Totalt norsk budsjett for perioden 2005/09 er 60 mill kroner.

4.4 Nepal: Forskningsfond innen sosial inkludering og nasjonsbygging.

I 2002 ble det foretatt en gjennomgang av den norske NGO støtten i Nepal. Sosial ekskludering er en konfliktkilde i Nepal, og hindrer flere grupper tilgang til sosiale tjenester og den offentlige debatt, eks. lavkaste og kvinner..En av anbefalingene fra studiene var en nøyere kartlegging av sosial ekskludering og nasjonsbygging – basert på empirisk forskningsbasert kunnskap.

Ambassaden i Kathmandu tok videre initiativ til å opprette et forskningsfond på temaet med to komponenter.

- 1) Insitusjonelt samarbeid mellom norske og nepalske forskningsinsitusjoner
- 2) Forskningsfond som er åpent for nepalske forskere. I dette skal det også ligge en anledning for å få midler til forskningsassistent stillinger, spesielt for personer med bakgrunn fra marginaliserte grupper.

SNV – hollandske utviklingsbyrået har fått rolle som sekretariat for fondet da disse har erfaring fra lignende arbeid.NIBR og CMI er innvilget støtte på norsk side.

Nepal er et lite land med et lite forskningsmiljø. For å gjøre risikoen for korrupsjon mindre er det satt opp en internasjonal komitee som sammen skal avgjøre hvem som skal motta støtte over begge komponenter. Tanken er at fondet etterhvert skal utvikle seg til et frittstående fond, og ikke være avhengig av donorer.

4.5 Støtte gjennom sektorprogrammer på landnivå

I noen sektorprogrammer for utdanning er det også støtte til høyere utdanning dvs. universitetene, eks. Zambia. Dette er også under vurdering i eks. Nepal.

Når det gjelder andre sektorprogrammer har vi ikke informasjon om hvordan dette er håndtert.

Skrevet/redigert av seniorrådgiver Kristin Hauge, Norad

Vedlegg 10 Støtte til høyere utdanning og forskning i Sør-Afrika

Som kjent angir St.prp 1 (2006-2007) for inneværende år at forskning og høyere utdanning er ett av fire prioriterte område i bistanden til Sør-Afrika i 2007.

Total bilateral bistand til ambassaden var på 90,5 mill kroner. De statistikkførte midlene til høyere utdanning og forskning på 14 mill utgjorde dermed 15,5 prosent av ambassadens midler. Dette er langt høyere enn snittet for bilateral bistand til høyere utdanning og forskning som ligger rundt 4 prosent (2005). Denne høye prosentandelen synliggjør at Sør-Afrika er en samarbeidspartner som ser verdien av høyere utdanning og forskning, og som også har betydelig kompetanse på feltet. Dette synliggjør også at høyere utdanning og forskning ansees som et viktig virkemiddel innen dagens utviklingspolitikk i landet. Det vil være relevant å inkludere høyere utdanning og forskning også regjeringens tematiske satsingsområder, ikke minst innen energi og miljø.

Om lag 16 mill ble utbetalt til høyere utdanning (post-secondary education) i 2006. Av dette gikk omlag 14 mill fra UD/ambassaden og resten via Norad (Forskningsprogrammet Sør-Afrika- Norge er av ambassaden kodet som høyere utdanning og ikke som forskning).

Omlag 3,5 mill kroner ble utbetalt til forskning (via DAC-underkoder på forskning). Av dette gikk alle midlene via Norad. Mesteparten av midlene dreier seg om NUFU-samarbeidet som administreres av SIU.

Finansiering via KD

Når det gjelder norsk bistand til Sør-Afrika er det under vurdering å utfase bistanden etter 2010. Dette innebærer da at et forskningssamarbeid med Sør-Afrika i hovedsak må finansieres utenom bistandsbudsjettet. Det forsettes at KD og UD vil avklare dette "sektorsvaret" for Sør-Afrika i god tid før 2010, og om det er behov for en forlenget utfasing hvor norsk bistand også kan trekke på Sør-Afrikas regionale rolle. Sør-Afrika ligger langt fremme når det gjelder politikk for høyere utdanning, forskning og innovasjon som også kan være viktig kunnskap og ekspertise for andre land i regionen.

I siste "forskningsmelding" St.melding nr. 20 (2004-2005) som ble vedtatt av Stortinget i juni 2005 er internasjonalisering av norsk forskning gitt større vekt enn tidligere. Meldingen understreker også Norges rolle som global partner, og Sør-Afrika nevnes i den sammenheng.

Foreløpig kontakt med Kunnskapsdepartementet tyder på at det ikke planlegges særskilte øremerkede tiltak for å videreføre samarbeidet med Sør-Afrika etter utfasingen av bistandsmidler etter 2010, dvs at slikt samarbeid da må konkurrere på ordinære vilkår gjennom Forskningsrådets programmer og via institusjonenes ordinære forskningsaktivitet.

165.70

Ser vi nærmere på Norads tiltak innen kap.post 165.70 Forskning og høyere utdanning gir denne kapitelposten støtte innenfor følgende hovedkategorier:

1. Forskningssamarbeid
 - a. Eks. Nasjonalt program for utvikling, forskning og utdanning (NUFU); som er et spleiselag mellom norsk universitets- og høyskolesektor i Norge og med universiteter i Sør.
2. Utdanning og opplæring av kandidater i og fra utviklingsland
 - a. eks. NOMA, Pilotprogram for lærerutdanning, utdanning av kandidater innen kultursektoren, og ettergivelse av studiegjeld for studenter fra utviklingsland
3. Støtte til regionale organisasjoner,. Se vedlegg 2.
4. Utviklingsforskning i Norge, inkl basisbevilgning til CMI og bidrag til Nordiska Afrika-instituttet.

For NUFU og NOMA er det i tillegg til hovedavtalene også en mulighet å benytte § 2.2 i avtalen, slik at ambassadene finansierer tilleggsaktiviteter innen prioriterte områder og at NUFUs styringssystem benyttes og tilleggsaktiviteten administreres av SIU. Dette rammeverket har også kommet til anvendelse for Sør-Afrika i særavtalen mellom Norad og ambassaden som går ut 2007.

Fortsatt finansiering via bistandsmidler

Det er under vurdering å fase ut den bilaterale bistanden til Sør-Afrika etter 2010. I eventuelle nye program vil det antakelig være relevant å kunne inkludere Sør-Afrika som regional partner.

Eks. NUFU-programmet løper tom 2011, men alle midler er allerede fordelt. Dersom det blir en ny og femte avtaleperiode fra 2011 og fem år frem, antar vi at Sør-Afrika kan delta i regionale nettverk, men dette vil selvsagt avhenge av hvordan avtalen utformes.

Eks. når det gjelder NOMA løper programmet til 2010. Dersom det blir en fornyet avtaleperiode, antar vi at Sør-Afrika kan delta som regionalt knutepunkt, men dette vil selvsagt avhenge av hvordan avtalen utformes.

Man kunne også tenke seg en fortsatt finansiering via bistandsmidler der Sør-Afrikas rolle primært er som regionalt "lokomotiv" i et sør-sør-nord samarbeid, eks ved å inkludere Sør-Afrika i regionale prosjekter for å trekke veksler på Sør-Afrikas betydning som motor innen forskning og teknologi. Ikke minst vil dette være relevant innenfor områder som også er prioritert innen norsk bistand, eksempelvis innen energi og miljø for å nevne noe.

Sør-Afrikanske forskere drar i dag noe nytte av en rekke nettverk og organisasjoner som Codesria, OSSREA, African Capacity Building Foundation etc, som mottar støtte fra Norads bevilgning. Den norske støtten går bl. a til kjernefinansiering av disse organisasjonene, og vi har derfor ikke full oversikt over alle prosjekter som involverer partnere fra Sør-Afrika.

I tillegg kan man eventuelt tenke seg andre/nye nettverk etablert i samarbeid med andre givere hvor formålet er å kunne utnytte Sør-Afrikas regionale rolle til nytte for større deler av Afrika, eks med vekt på regjeringens satsingsområder.

Skrevet av seniorrådgiver Kristin Hauge, Norad